

БАСПАСӨЗ-МӘСЛИХАТЫ

КАРАНТИН РЕЖИМІ ЖЕҢІЛДЕЙДІ

«Jetisy media» ақпараттық алаңында «Алматы облысында карантин режимін жеңілдету» тақырыбында баспасөз-мәслихаты өтті. Жиынға Алматы облысы әкімінің орынбасары Батыржан Байжұманов пен Алматы облысы бойынша бас мемлекеттік санитарлық дәрігері Қайрат Баймұхамбетов қатысып, өңірде орын алатын өзгерістер туралы айтты.

Алдымен Б.Құлаймергенұлы ел Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың үндеуіне сәйкес, ел аумағында карантин режимі 11 мамырға дейін ұзартылғанын еске салып, осыған сәйкес облыс көлемінде болатын өзгерістер жайына тоқталды.

«Осы ретте ел аумағында коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеу жөніндегі мемлекеттік комиссия карантиндік режимдегі кейбір шағын бизнес субъектілерінің жұмысын жандандыру шешімін қабылдады. Атап айтсақ, олардың қатарына автожуу, СТО, шиномонтаж, нотариустық қызмет көрсету, тағы басқалар кіреді.» – деді ол.

Спикердің мәлімдеуінше, өңірде эпидемиологиялық жағдай тұрақты. Бүгінгі күнде Алматы облысында 122 (30.04.2020 жағдай бойынша) коронавирустық жағдай тіркелсе, оның ішінде 12 науқас жазылып шыққан. Бұған қоса, таяу арада тағы 13 адам емделіп шығады деп күтілуде. Сонымен бірге, 2170 адам бақылауда екендігін, олардың 1079-ы ауруханада ем алып жатса, 1091 адам үй карантиніне алынғанын тілге тиек етті.

«18 сәуірден бастап жалпы

облыс көлемін қамтыған жедел жаппай тестілеу басталды. Осы уақыт аралығында аталған тестілеуден 1400 адам өткен. Экспресс-тестілеуді медицина саласының, құқық қорғау органдарының қызметкерлері, медициналық және әлеуметтік мекемелер, әскери қызметкерлер және басқалар жүргізуде», – деді облыс әкімінің орынбасары.

Ал Алматы облысы бойынша бас мемлекеттік санитарлық дәрігері Қайрат Баймұхамбетовтың айтуынша, қазіргі таңда облыста тіркелген жағдайдың 80 пайызы аурудың белсенді түріне жатады.

«Өткен аптада өңірде аурудың өсу қарқыны өте жоғары болды. Ал қазірге дейін қайтадан қалыпқа түсіп келеді. Сақтық шаралары негізінде осы уақыттарда әр сала қызметкерлеріне тексеру жұмыстарын жүргізіп жатырмыз. Мәселен, қазірге дейін 11500 адам тексерілді. Бұлардың қатарында медицина қызметкерлері, инфекциялық стационарларда болғандар, ауруханалардың қабылдау бөліміндегі қызметкерлер, қарттар мен бала-лар үйіндегі және созылмалы дертпен тіркелген жандар бар», – дейді ол. Сондай-ақ, жұқпалы дертті дер кезінде анықтау мақсатымен алдағы уақытта тексеру жұмыстарының ауқымы кеңей-

тіліп, профилактикалық жұмыстар жүргізілетіндігін жеткізді.

Қазақстан Республикасында төтенше жағдайды ұзарту және жеңілдетілген карантиндік шараларды енгізу туралы мәлімдемеге сәйкес, арнайы қаулы қабылданып, кезең-кезеңімен жеңілдетілген карантин шаралары енгізілмек. Қаулыда көрсетілгендей, сағат 05.00-20.00 аралығында растайтын құжаттары бар болған жағдайда бау-бақшалар мен саяжайларға баратын азаматтарға, қоғамдық және жеке көліктерге салынған тыйым алынып тасталады. Тұрғындарға аула ішіндегі аумақтар мен балалар алаңдарында сағат таңғы 09.00 бен кешкі 20.00 аралығында серуендеуге рұқсат етіледі. Алайда, азаматтар қол алысып амандаспай, бір-бірінен 2 метр ара қашықтықты сақтай отырып, қорғану шараларын естен шығармауы керек.

Сонымен бірге, жаңа қаулыда екінші деңгейлі банктер мен ақша айырбастау пункттері, микроқаржылық ұйымдар қалыпты режимде жұмыстарын жалғастырып, автобөлшектері мен құрылыс материалдарын саудалайтын жеке тұрған дүкендер сағат 09.00 мен 18.00 аралығында ашық болатындығы көрсетілген.

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ

НЕГЕ?

АҢҚАУ ЕЛГЕ АРАМЗА МОЛДА ТАБЫЛДЫ

Қазақстанда соңғы жылдары дендеп кеткен мәселенің бірі жаппай лотерея ойнату. Аз ақша салып миллиондаған теңге, қымбат елге мен автокөлік ұтып алуға болады дейтін жарнамалар әлеуметтік желіде желдей еседі. Шоу-бизнес өкілдерінен тартып, ауылдағы ағайынға дейін лотерея ойнатқыш болып кеткен. «Ақсақты тыңдай, өтірікті шындай» соғатын олар ұтысқа қатысқан жұрттың барлығының құр-қол қалмайтынын айтып, ант-су ішеді. Соңғы екі жыл қазақ шоу-бизнесіне лотерея ойнату тіпті белең алды. Өтірік дейтіндерге жаратушыны «көптің» қойып, ұтпаған күннің өзінде қайырымдылыққа қатысасыз деп алдайды. Танымалы бар, танымал емесі бар қазірге дейін біраз адам ұтыс ойынын ойнап үлгерді.

Осыдан аз күн бұрын ғана әуезді әнімен елге танымал Кәмшат Жолдыбаеваның ойнатқан ұтыс ойынының соңы шулы дауға ұласты. Әншінің танымалдылығын пайдаланған алаяқтар соңында бүкіл елді сан соқтырған. Осыдан екі ай бұрын ломбардтарды жарнамалаған бірнеше актер мен әншінің басы дауға қалып, халықтан кешірім сұрап жүріп, қарақан басын өзгеріс алаша алған еді. Сабақ алмаған екен. Кәмшат да басын ала қашты, ұйымдастырушыны өмірінде көрмеген, білмеген, тіпті сөйлеспеген адамым деп ашығын айтты.

Ал «Ауыртпа басымды» деп ән шырқайтын Ернар Айдардың басы біразға дейін ауыратын түрі бар. Лотерея ойнатып жатқан жерінен экономикалық тергеу қызметі тұтқындаған. Артынша әнші алаяқтардың құрбаны болғанын айтты. Алматыдан еңселі пәтер, қымбат джиптер ойнатуға шақырған Айдар алданып қалған. КТК телеарнасының «Астарлы ақиқат» бағдарламасы жүргізген журналистік зерттеуде конкурсқа арналған ресми парақша бұзылды деген сылтау-

мен төрт рет жаңартылған. Ал, ұтыстың жарнамалық роликтері бес рет түсірілген. Сонымен қатар, аталмыш видеолардағы қымбат машиналар да ауысып тұрған. Бейнероликтерден темір тұлпарлардың әр түрлі екенін аңғаруға болады. 9 мың 900 теңгеден 20 мың билет сатылған. Шамамен екі жүз миллионға жуық ақша жиналған. Алғашында карантин ережесін бұзды деген күдікке ілінген әнші енді алаяқтық бабымен тергелуде. Ұтысқа қойылған барлық дүниенің бір күнге жалға алынғаны мәлім болды. Міне, басы ашылған, бір ғана лотереяның былығы. Елде лотерея ойнатуға құқылы жалғыз оператор бар. Яғни, лотерея ойнатқышы келгендер әуелі соның рұқсатын алуы, сосын заңға сәйкес салық төлеуі тиіс. Ал қалғанының барлығы жеңіл жолмен ақша тапқысы келетіндердің тірлігі. Жалпы лотерея дегеннің мәні де сол ғой. Лотерея деп әспеттегенімізбен, бұл құмар ойының нақ өзі.

Ернардың ұсталғанына бір аптаға жуықтады. Ендігілер айылын жияр десек, олай болмай шықты. Бәрі бәз-баяғыша. Ештеңе болмағандай лотерея ойнатып, билет сатып әлек. Жуықта ғана Мәжілістің жалпы отырысында заңды оператордан басқалардың лотерея ойнауына тыйым салатын норма талқыланған еді. Соған сәйкес, әкімшілік жауапкершілік көзделген. Әлеуметтік желідегілер мұны елеуітін емес. Жауапкершіліктен жалтаратын ұтыс сөзін қолдануға көшіпті. Яғни, лотерея сөзін заңды тіркелген «Сәтті жұлдыз» операторы ғана қолдана алады. Ал жекелеген адамдар қолданса, бұған аталмыш заңда жауапкершілік көзделген. Халық әлі де болса тәттіге үйілген құмырсқадай қаптап келіп өлгі адамкөстердің саудасын жүргізуде. Адамдар жоғарыдағыдай жағдайларды көріп, біліп тұрып алдануға бар. Неге?

А.НАЗЫМ.

ЖАЗЫЛҒАН ЖАЙДЫҢ ЖАНҒЫРЫҒЫ

ДӘРІГЕРДІҢ АЙТАРЫ БАР

«Алатау» газетінің 24 сәуірдегі №16 санында «Жанайқай» айдарымен «Диагнозы дұрыс анықталмаған мүгедек» атты мақала жарияланған болатын. Сын мақалада науқас Әділжан Ержановтың Сарқан аудандық ауруханасының медициналық қызметіне қанағаттанбайтындығы туралы деректер келтірілген. Мақала науқастың айтуымен жазылды. Әрі төтенше жағдай кезінде Сарқанға баруға мүмкіндік болмағандықтан, ауруханадан толық ақпарат ала алмадық. Сол себепті, мұнда біржақты пікірге орын берілді. Сондықтан материалда Раушан Биахметқызына қатысты жазылған мәлімет бойынша аталмыш аурухананың айтқан уәжіне орын беріп отырмыз.

— Құрметті редакция!
Сіздердің басылымда жарық көрген сын мақалада Сарқан аудандық ауруханасы директорының орынбасары Ахметкожина Раушан Биахметқызы туралы біржақты мәліметтер жарияланыпты. Ахметкожина Раушан Биахметқызы 1991 жылы Семей медициналық институтын бітіріп келгеннен бері 29 жыл бойы Сарқан аудандық ауруханасында абыройлы қызмет атқарып келеді. Жоғары дәрежелі терапевт-дәрігер. Еңбек жолында көпшіліктің рахметіне бөленіп, еңбегіне сай марапатталған ақ желеңді абзал жан. Басшылық тарапынан марапаттан басқа ешқашан ескерту, сөгіс алмаған Раушан Биахметқызы аурухана ұжымында абыройлы, беделді маман болып саналады.

Біз мақалада көрсетілген жайтты талқылап, орынсыз сын айтылғандығын анықтадық. Ержанов Әділжан Сарқан ауруханасына, Ахметкожина Раушан Биахметқызына хабарласып, хал-жағдайын айтқанда, тиісті мамандарға тапсырма берілген. Соған сәйкес наурыздың 3-нен наурыздың 10-на дейін хирургия бөлімшесінен толық емдік курсын алған. Оң нәтижемен ауылына жіберілген.

Кез келген науқас ВТЭК-тен өту үшін толық тексерілуі керек. Әділжан Ержанов 2018 жылы тамыздың 24 күні ВТЭК-тен өтіп, ІІ топтағы мүгедектігін алған. Ал, 2019 жылы мүгедектігін айқындап, ВТЭК-тен қайтадан өткен. Мақалада МРТ-ға ақылы негізде қайта-қайта түсіп, шығындалғаны туралы айтылады. 2018 жылы мүгедектік дәрежесін алмай тұрып, КТ-дан өтіпті. Ақысын жұмыс беруші төлеген екен. Екінші рет облыстық «Зере» медицина орталығы арқылы жіберіліп, 1 рет түскен.

Кейінгі диагнозы бойынша Әділжан Ержановқа портал арқылы «Зере» медициналық орталығына маусым айына жолдама дайын тұр.

САРҚАН АУДАНДЫҚ
ОРТАЛЫҚ АУРУХАНАСЫ

ӘЛЕУМЕТ

42 500 ТЕҢГЕ КЕЛЕСІ АЙДА ДА БЕРІЛЕДІ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев мәлімдемесінде келесі айда да табысынан айырылған азаматтарға 42 500 теңге көлемінде көмек берілетінін жеткізді.

«Мемлекеттік комиссияға епорданың үлгісімен еліміздің барлық аймағында өз жұмыстарына кірісетін мекемелердің тізімін жасау тапсырылды. Бірінші кезекте өнеркәсіп кәсіпорындары, құрылыс, жол құрылысы және көлік компаниялары, банктер және халыққа қызмет көрсету орталықтары жұмысқа кірісуі керек. Бірақ барлық санитарлық нормаларды сақтап, жұмыс орындарында үнемі дезинфекция жүргізіп тұру қажет. Күнделікті өмірде әлеуметтік ара қашықтықты ұстанған жөн», — дейді Президент.

42 500 теңге көмек келесі айда тағы берілетінін және

мұқтаж отбасылар азық-түлік алуын жалғастыратынын айтты. «Кәсіпорын басшыларына және жергілікті атқару органдарына жеке жауапкершілік жүктеледі. Бұл орайда барлық деңгейдегі әкімдіктердің рөлі айтарлықтай артады. Үкімет келесі айда да табысынан айырылған азаматтарға 42500 теңге көлемінде көмек береді. Қайтадан өтінім жіберудің қажеті жоқ. Төлем бұрын ұсынылған құжат бойынша жүзеге асырылады. Мұқтаж отбасылар азық-түлік ала береді. Оқшаулану кезінде ата-аналарға кішкентай балаларымен төрт қабырғаға қамалып отыру оңай емес», — деді ол.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ

ӘЛЕМДЕ, ЕЛІМІЗДЕ КОРОНАВИРУС ІНДЕТІНІҢ ТАРАЛУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙДЫҢ ЕНГІЗІЛУІНЕ ОРАЙ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІ ЕНГІЗІЛГЕН БОЛАТЫН. ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНЕ КӨШЕМІЗ ДЕГЕНДЕ, ӘРБІР ҰСТАЗДЫ «ОҚУШЫҒА БІЛІМДІ ҚАЛАЙ МЕНГЕРТЕМІЗ, ҚАНДАЙ ЖҮЙЕМЕН ОҚЫТАМЫЗ?» ДЕГЕН СҰРАҚТАР МАЗАЛАҒАНЫ АНЫҚ. ӘРИНЕ, «БІРЛІКБОЛМАЙ, ТІРЛІКБОЛМАС» ДЕГЕНДЕЙ, МҰНДАЙ ЖАҒДАЙДА ҰСТАЗ – ОҚУШЫ – АТА-АНАНЫҢЫНТЫМАҒЫМІНДЕТТІ ТҮРДЕ ҚАЖЕТ.

БІЗ БІРГЕМІЗ

Алдымен, мектеп әкімшілігі тарапынан ұстаздар мен оқушылардың сабақ барысында қандай құрылғыны қолданатыны анықталды. Сынып жетекшілері өз сынып оқушыларының сабаққа дайындық деңгейін анықтап, қай жүйе олар үшін тиімді екенінен хабардар етіп отырды. Балаларға интернет желісі арқылы оқу қиыншылығы бар, әйтсе де дәл қазіргі кезде бұл жүйе арқылы оқыту жүргізіліп, оқушы мен ұстаз арасында тығыз байланыс орнаған жайы бар. Осыған орай мектеп тарапынан 18 көпбалалы және әлеуметтік жағдайы төмен отбасыларына мүмкіндігінше компьютер мен интернет желісімен қамтамасыз етілді.

М.Әуезов атындағы №128 жалпы білім беретін мектептің қашықтықтан оқыту жүйесіне көшкеніне 21 күн болды. Ұстаздарымыз балалардың білім алуы үшін коммуникациялардың түрлі құралдарын пайдаланып, өздері таңдаған әлеуметтік желі арқылы кері байланыс орната алды. Сонымен қатар, Білім және ғылым министрлігінің ұйымдастыруымен ұстаздар мен

оқушылар үшін «Балапан» және «Еларна» телеарналарында 4-тоқсан басталысымен аптасына бес күн сабақ өткізіліп жатыр. Ол сабақтар мектеп бағдарламасына сәйкес құрылған. Бұл арналардан бөлек «Bilimland», «Daryn.Online» сайттарына тіркеліп, сабақты көрумен қатар тапсырмаларын да орындап отыруға мүмкіндіктері бар. Осындай қиын жағдайда балалардың мүмкіндігінше білім алуына ата-аналар да өз көмектерін аямауда.

«Мектеп – кеме, білім – теңіз» демекші, баланың білім алу мекені мектеп екенін бұл кезеңнің өзі дәл көрсетіп бергендей. Оқушыларымыз мектепке деген сағыныштарын жасыра алмай, күнделікті сабақ барысында өз сезімдерін білдіріп жатады. Бұл берілген қиын кезеңді де біз бірге еңсеріп, жеңеміз. Қалыпты өмірге ораламыз. Біз біргеміз!

К. БЕРТІЛЕУОВА,
М. Әуезов атындағы
№128 ЖЖБМ қазақ тілі мен әдебиеті
пені мұғалімі.

ТҰРАҚТЫЛЫҚ

БІРЛІГІ ЖАРАСҚАН ҚАЗАҚСТАН

1995 жылы ұлтаралық татулық пен тұрақтылықтың феномені – Қазақстан халықтары Ассамблеясы құрылды. Елбасының бастамасымен құрылған Қазақстан халқы Ассамблеясы өзінің өміршеңдігін танытып қана қоймады, қазіргі таңда өрлеу үстінде.

Қазіргі таңда Алматы облысының өзінде 105 этнос өкілдері мен 71 этномәдени бірлестіктер бар. 2008 жылғы 28 қарашада Талдықорған қаласында облыстық Достық үйі ашылды. Елбасының қоғамдық келісім және ұлтаралық татулықты нығайту саясатын жүзеге асыру мақсатында тұрғызылған мекеме-этномәдени орталықта облыс пен қала көлемінде этникааралық келісім аясында алуан түрлі

жұмыстар жүргізіледі. Осындай бірлескен түрлі шаралар облыс орталығындағы Алматы облыстық М. Тынышпаев атындағы тарихи-өлкетану музейінде де өтіп тұрады. Музейде Алматы облысының еліміз тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдардағы даму тарихына жеке бөлім арналған. Ол бөлімде Алматы облысының әлеуметтік-экономикалық даму көрсеткіштері мен әр сала бойынша қажырлы еңбек еткен өлкеден шыққан белгілі

тұлғалар туралы материалдар көрсетіліп және халық арасындағы татулық пен бірлікті нығайту мақсатында Ассамблеяға арналған экспозициялық кешен құрылған. Экспозицияда түрлі ұлт өкілдерінің әр салада қызмет етіп жүрген ұлттар мен ұлыстардың тарихы мен мәдениетінен сыр шертетін жәдігерлер орын алған. Ұлтаралық татулық арқасында бүгінде ел тыныш, жұрт аман. Осы берекеміз бұзылмағай. Қазақстанда тұратын барша ұлт арасындағы айнымас достыққа сызат түспесе екен.

Халықтың соғыссыз, дау-жанжалсыз өмір сүруі – бұл бүгінгі таңда бүкіл әлем үшін өзекті мәселе болып отыр. Заман талабымен құрылған ұйым, Тәуелсіздіктің 25 жылында барша саяси күштермен, бүкіл аймақтармен байланыс орната білді. Бүгінде Қазақстанның барлық ізгі қадамдарының бел ортасында жүрген Ассамблея елмен бірге өсіп, кемелденіп, ұлт бірлігі идеологиясының басты тірегіне айналады.

Назгүл БАЗАРБАЕВА,
М. Тынышпаев атындағы
тарихи-өлкетану музейінің
аға ғылыми қызметкері.

ҮНҚОСУ

САРҚЫЛМАС САБЫР КЕРЕК

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ, ЕЛБАСЫНҰРСҰЛТАННАЗАРБАЕВТЫҢ «БІРЛЕСЕ БІЛГЕН ЕЛ БӘРІН ЖЕҢЕДІ» АТТЫ МАҚАЛАСЫМЕН ТАНЫСТЫМ. ЕЛБАСЫМЫЗ ХАЛҚЫМЫЗДЫ САБЫРЛЫҚҚА, ТӨЗІМДІЛІККЕ, ШЫДАМДЫЛЫҚҚА ШАҚЫРУДА ЖӘНЕ МАҚАЛАДА ҰЛТ ДЕНСАУЛЫҒЫНА ЕРЕКШЕ КӨҢІЛ БӨЛУ ҚАЖЕТТІЛІГІ ТУРАЛЫ АЙТЫЛУДА.

Денсаулық – зор байлық екенін білеміз. Бірақ, адам барында бағалай білмейтін екі құндылық бар. Оның бірі уақыт болса, екіншісі – денсаулық. Шыны керек, көбіміз денсаулықтың қадірін біле бермейміз. «Қолда барда алтынның қадірі жоқ» демекші, денсаулықты барында бағалай білмеген адамдар басына дерт салмақ салғанда ғана денсаулықтың, өмірдің құнын ұғынады. Сондықтан, әуел бастан бардың бағасын білуіміздің маңызы зор. Әрбір ана үйде отырып еліміздегі жаман індетті барынша адамзатқа қауіп-қатер төндіретінін айтпай отырып, үйде болып,

балаларымызға бала күнінен денсаулықтың маңызы мен өзін-өзі күтінуді үйретіп, осынау белең алған індетте бір-бірімізге демеу, әрі сабырлы болайық.

Ұлы Абай атамыз айтқандай, «Үш-ақ нәрсе адамның қасиеті: ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек». Мақсатқа жету жолында темірдей төзім мен сарқылмас сабыр керек.

Роза ИБРАЕВА,
«Nur Otan» партиясы Ескелді
аудандық филиалы,
аудандық мәслихаттың депутаты.

НОВОСТИ

КОРОНАВИРУС В КАЗАХСТАНЕ:
СИТУАЦИЯ НА 30 АПРЕЛЯ

Заразились: 3 138	Выздоровели: 819	Умерли: 25
-------------------	------------------	------------

2019 - nCoV

Регион	Сколько случаев
АКМОЛСКАЯ	127
АКТОБИНСКАЯ	131
АКТИОБИНСКАЯ	65
КОСТАНАЙСКАЯ	45
КОКШЕТАУ	30
КОКШЕТАУ	98
КОКШЕТАУ	612
КОКШЕТАУ	122
КОКШЕТАУ	17
КОКШЕТАУ	139
КОКШЕТАУ	187
КОКШЕТАУ	124
КОКШЕТАУ	113
КОКШЕТАУ	113
КОКШЕТАУ	924
КОКШЕТАУ	182
КОКШЕТАУ	34

В WHATSAPP ЗАПУСТИЛИ
НОВУЮ ФУНКЦИЮ

В мессенджере WhatsApp увеличили количество пользователей групповых видеозвонков. Теперь одновременно общаться могут до восьми человек, об этом сообщили в блоге компании.

"Из-за пандемии Covid-19 многие из нас оказались изолированными от друзей и семьи. В результате мы видим, что люди во всем мире обращаются к голосовым и видеозвонкам на WhatsApp больше, чем когда-либо прежде. Начиная с сегодняшнего дня, мы удваиваем количество участников, которые одновременно могут участвовать в видеозвонках WhatsApp, с четырех до восьми человек", – говорится в сообщении.

В компании подсчитали, что за последний месяц пользователи тратят более 15 миллиардов минут каждый день на разговоры в WhatsApp, что значительно больше, чем перед пандемией.

Чтобы получить доступ к новой функции, необходимо обновить последнюю версию WhatsApp, доступную на iPhone или Android.

КАК БУДЕМ ОТМЕЧАТЬ
МАЙСКИЕ ПРАЗДНИКИ

В Алматинской области все массовые мероприятия на время ЧП будут проходить в онлайн-режиме. В регионе будут организованы онлайн-концерты и челленджи, сообщает Алатау.

Многие праздничные мероприятия будут проведены в ином формате. А к Дню единства народа Казахстана и 25-летию Ассамблеи народа Казахстана в регионе запланирован челлендж «Бірлігіміз жарасқан».

Кроме того, библиотеки Алматинской области проведут 1243 книжные выставки и исторических часа.

А в рамках праздничных дат планируется выпуск книги «Ерліктің даңқы, Елдіктің даңқы» и дисков с песнями военных лет в честь 75-летия Победы в Великой Отечественной войне. Также, кроме этого в режиме онлайн жители региона смогут просмотреть 1728 концертов и 417 онлайн-экскурсий в 25 музеев области.

По словам заместителя акима города Талдыкоргана Сауле Арзанбекова, учитывая сегодняшнюю ситуацию массовые мероприятия отме-

193,1 ТЫСЯЧ ТОНН СОЦИАЛЬНО
ЗНАЧИМЫХ ТОВАРОВ

В Алматинской области ежемесячная потребность в социально значимых продовольственных товарах составляет порядка 111 тыс. тонн, в запасе на сегодня имеется 193,1 тыс. тонн. Так, в стабилизационном фонде на сегодня имеется 121,7 тонн товаров на 26,8 млн.тенге, в том числе мука пшеничная – 94 тонны, сахар-песок – 27,7 тонны, сообщает Алатау со ссылкой на пресс-службу акима Алматинской области.

В целях недопущения роста цен на социально-значимые товары, включающие 19 наименований, областным управлением предпринимательства и индустриально-инновационного развития совместно с СПК «Жетысу» осуществляется постоянный контроль и мониторинг наличия запасов продовольственных товаров, в том числе в стабилизационном фонде, на предприятиях производителей и в хранилищах.

Как сообщили в областном управлении предпринимательства и индустриально-инновационного развития, по поручению акима области для бесперебойного снабжения населения продуктами питания и товарами первой необходимости дополнительно из бюджета выделено 2 млрд. тенге. Из которых 1 млрд. тенге – на проведение закупочной интервенции социально значимых продовольственных товаров и 1 млрд. тенге – предоставление займов для субъектов предпринимательства. На выделенные средства планируется дополнительно закупить 5,9 тыс. тонн муки, 100 тонн риса, 20 тонн рожек, 5 тыс. литров подсолнечного масла, 1000 тонн сахара, 200 тонн картофеля, 100 тонн лука и 1 тонну соли. В целях сдерживания цены на хлеб в 4 квартале 2019 года заключены агентские соглашения на поставку муки пшеничной первого сорта с 52 пекарнями, на эти цели СПК «Жетысу» из оборотных средств выделено 260 млн. тенге. Также утверждены основные условия предоставления займа. В настоящее время проводится работа по отбору субъектов предпринимательства.

«ALATAY-AQPARAT»

К 75-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ

В ВЕЛИКУЮ ОТЕЧЕСТВЕННУЮ ВОЙНУ БЫЛО СОВЕРШЕНО ОКОЛО 200 ПОДВИГОВ, АНАЛОГИЧНЫХ ПОДВИГУ АЛЕКСАНДРА МАТРОСОВА, НАКРЫВШИМИ СВОИМИ ТЕЛАМИ АМБРАЗУРУ ФАШИСТСКОГО ДЗОТА И НЕ ВСЕ БЫЛИ УДОСТОЕНЫ ТАКОЙ ЧЕСТИ, ЧТО ДОТОШНО ДОКАЗАНО ИССЛЕДОВАТЕЛЯМИ.

ПЕРЕКОСЫ В ОЦЕНКЕ ВОВ

НАШИ ГЕРОИ
ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ

А.Матросов был 59-м. Такие же подвиги совершали и до него, и после него, даже в тот же день в соседнем полку...

Первым закрыл амбразуру фашистского дота своей грудью А.К.Панкратов 24 августа 1941 года под Новгородом, за два года до подвига А.Матросова.

Амбразуру ДЗОТа за 19 дней до А.Матросова закрыл своим телом наш земляк из ЗКО некий Нургалиев, о чём в своё время сообщала наша Казахстанская газета «Лениншіл ЖАС». Наш земляк С.Оразалинов дважды закрывал грудью вражеские амбразуры и остался в живых; снайпер Абдибеков уничтожил 307 вражеских солдат; гвардии лейтенант А.Нургазина за свои подвиги была представлена ещё в 1944 г. на звание Героя Советского Союза, но не присвоили. Детдомовец И.Кузнецов, казах по национальности, 22 июня 1941 г., бросившись под танк, взорвал его, но остался не отмеченным.

Александр Матросов был вовсе не русским. У него не значится отчество. Он по национальности башкир, родом из Башкортостана, с села Қонақбаев. Мальчиком он мечтал стать матросом, носил тельняшку, бескозырку. Попав в ноябре 1934 году в детдом, г. Иваново, назвался Сашей. Вот так Шакирьян Мухамедьянов стал по своей детской кличке Александром Матросовым.

Исследователи установили, что он попал на фронт ВОВ в последний день своей короткой жизни, забрался на крышу ДЗОТа, чтобы расстрелять, закрывшихся в помещении дота фашистов через отдушину на крышке. Но был смертельно ранен. Немцы сами сбросили его тело вниз, на свою беду, прямо на амбразуру ДЗОТа, чем погубили себя, наступающими солдатами Красной Армии.

Никто не собирался бросать тень на величие подвига Матросова. Просто народ должен знать истину, отдать каждому должное.

Несправедливость, искажение истины в угоду проводимой политики того времени, хватало во все времена. Мы помним, каким трудом исполнила заветы своего покойного супруга жена генерала Рахимова, что он вовсе не узбек, а обыкновенный казах.

Бауыржан Момышұлы будучи представлен к присвоению звания Героя Советского Союза, не смог его получить из-за искажения своей фамилии на Момышев. Так и недооценили в своё время его подвиг у стен Москвы на Волоколамском шоссе.

Общезвестный, заброшенный Центром в тыл врага, партизан Қасым Қайсенов, многократно отличившийся организаторской способностью, отвагой и героизмом, так и не был удостоен звания Героя Советского Союза.

Как пришлось долго доказывать, что на фотоснимке фотопленки, рядом с Кантария и Егоровым, водрузившими знамя Победы над куполом фашистского Рейхстага запечатлён никто иной как наш земляк Рахимжан Қошқарбаев, казах по национальности. Считается, что Егоров и Кантария водрузили знамя Победы 30.04.1945 г без обстрела со стороны врага. А лейтенанту Р.Қошқарбаеву (прозванный «пуленепробиваемый») за три дня до этого, по спецзаданию командования, пришлось ползти через площадь к Рейхстагу с подручным Г.Булатовым, под шквалом вражеского огня, около пяти часов, и всё же он сумел первым водрузить Красное знамя на втором этаже

Рейхстага. Егоров и Кантария по велению Сталина, получили соответственно звания Героя Советского Союза, а наш земляк отмечен только орденом Боевого Красного Знамени. Қошқарбаев хоть и был представлен к званию Героя Советского Союза, но он так и не получил его. О его подвиге народ узнал гораздо позже, т.к. о нем долго не писали. Капризы «вождя» в последствии, благородными потомками устранены и народные герои и Қошқарбаев, и Момышұлы уже в мирное время, посмертно получили заслуженное Халық Қаһарманы. Более того о подвиге Р.Қошқарбаева раньше всех, вспомнили сами жители Берлина, присвоив имени героя на одну из улиц восстановленного после войны города.

Дважды Герой Советского Союза боевой летчик Талгат Бегельдинов по количеству сбитых им фашистских самолетов (более 305), мог быть трижды или четырежды героем, но Главком, ограничил его лишь двумя, авось не затмить славу Кожедуба, Жукова..., вот какие были перекосы и неравенства в оценке подвигов войнов Красной Армии. Т.Бегельдинов даже после капитуляции Вермахта, совершил несколько боевых вылетов в район Праги и в другие укрепленные по ликвидации танковых колон противника, не признавших капитуляции.

Сам Т.Бегельдинов в своё время удивлялся почему не было присвоено звания Героя Советского Союза боевому летчику атырауовцу Қ.Алдиярову, который воевал с ним в одном звене.

Аналогичная несправедливость была допущена и в отношении боевой лётчицы (штурмана)-снайперши; совершившей 300 боевых вылетов Х.Доспановой, воевавшей до самого Берлина, под началом Героя Советского Союза М.Расковой.

Вот как бывает, когда капризничает глава государства. Но Сталин себя не обидел, присвоил себе звания Генералиссимуса, полководца, получил орден Победы, хотя ни дня не был на фронте; из-за его ошибок в начале войны страна понесла неисчислимы бедствия. Но это другая тема, и написано, и расписано об этом довольно много. Думаю, подрастающее поколение должно знать истину. Истина должна быть прежде всего. Прошлое должно исследоваться объективно и осмысливаться, оцениваться по достоинству.

Т.Х.АСКАРБЕКОВ
Ветеран Судебной системы РК

ГОРДИМСЯ

УЧЕНЬЕ – СВЕТ...

Приглашения на учебу из зарубежных университетов продолжают поступать выпускникам Назарбаев Интеллектуальной школы города Талдыкорган.

Сразу 5 приглашений в университеты и колледжи США получил Ерасыл Даулетбаев, ученик 12 класса Талдыкорганского НИШ. Техасский университет в Арлингтоне, Южный методистский университет в штате Техас, колледж Ричленд Комьюнити, Брукхейвен Колледж и Колледж Коллина округа Даллас представили Ерасылу частичные гранты.

Ерасыл планирует изучать компьютерные науки. Язык программирования ему всегда был интересен. Первые азы по созданию сайтов, мобильных приложений, компьютерной графики и дизайна подтолкнули его развиваться именно в этой сфере.

Американский университет «Рассе University» также порадовал еще двоих наших учеников, Ернара Омразкова и Алим Батыркан. Они стали обладателями 50% скидки на обучение, а также от вуза им была выделена финансовая помощь.

Письмо-приглашение из Гонконгского Сити Университета пришло и для Айгерим Танирбергеновой. Айгерим намерена обучаться в сфере биотехнологии или биоинженерии. Выбор Айгерим очевиден, ведь она является призером многих научно-исследовательских проектов по биологии.

Также, письмо из Южной Кореи

прибыло для Романа Цоя, ученика 12 класса Интеллектуальной школы, в котором Ульсанский национальный институт науки и техники приглашает его изучать химическую инженерию, выделив 100% грант на обучение. UNIST входит в список ТОП лучших вузов Азии. В будущем Роман планирует получить опыт в международных компаниях по производству нефти, фармацевтики, пищевой индустрии. По его словам, химическая инженерия уникальна тем, что она даёт огромные возможности во многих сферах деятельности.

«Хочу выразить слова благодарности своей школе, учителям за их вклад в моё будущее. За предоставленные возможности заниматься научной деятельностью, проектами, за академические знания. За то, что воспитали во мне мобильность, умение одновременно совмещать учебу и спорт, науку и олимпиады», - говорит Роман Цой.

Вместе с тем, будущий инженер был приглашен в Назарбаев Университет, а также в США Университет Дрексель.

НИШ

ЖАҢҒЫРЫҚ

«АСПАННАН АЛЫНЫП ЖАЗЫЛМАЙДЫ»

ЖЕМҚОРЛЫҚТЫҢ БІР КӨРІНІСІ – АҚША ЖИНАУ. БҮГІНДЕ ТА-
МЫРЫН ТЕРЕҢ ЖАЙҒАН БҰЛ ІНДЕТПЕН КҮРЕСУ ОҢАЙ БОЛ-
МАЙ ТҰР. ӨЙТКЕНІ, АҚША ЖИНАУ ӘРЕКЕТІ ҚЫЛАҢ БЕРГЕНМЕН
КӨП ЖАҒДАЙДА ОНЫ ДӘЛЕЛДЕУ МҮМКІН ЕМЕС.

Қазір ашық қоғам. Әркім өз пікірін бүгіп қалмауға тырысады. Дей тұрғанмен, шағымданушылар арасында аты-жөндерін атамауды өтінетіндер көп. Себеп: сан түрлі. Мәселен, өткен аптада Іле ауданына қарасты төрт бірдей мектептің мұғалімдері Azattyq Ruhy редакциясына хабарласып, білім ошағында қайырымдылыққа деген желеу-мен ақша жиналып жатқандығы туралы айтып, шағымданған. Әрі, шағымданған педагогтар мақала барысында өздерінің аты-жөнін жарияламауды өтініпті.

Мақалада белгілі болғанындай, ұстаздар қайырымдылыққа жинап жатқан ақшаның нақты қайда жұмсалатынын білмейді. Төртеудің бірі өздерінен алақан жайып ақша жинауды қоймағанын, бермейін десе қудалай ма деген ойын айтыпты. Оның зейнеткерлікке шығуға небары екі жылы қалған, ал бермеймін деген сөзі үшін тиісіп, түртпектеп жұмыстан шығарып жібере ме деп уайымдайтынын да ашық білдіріпті. Қысқасы шағымданған педагогтар өз сөздерінде жағдайы төмен отбасыларға Үкімет оңсыз да көмектесіп жатқанын айтып, «оның сыртында тағы ақша жинағаны қалай?» – деген ренішін білдірген.

Бұл орайда мақала авторы аталмыш аудандағы бірнеше мектеп педагогтарымен хабарласып, мән-жайын сұрап

білген. Хабарласқандардың дерлігі ақша жинағандарын, тіпті қайырымдылықтан бөлек мектеп ауласын абаттандыру үшін де ерікті түрде қаржы жиналғанын жеткізген. Сонымен қатар №28 мектеп-гимназиясының директорымен сөйлескенде де қайырымдылыққа деп ақша жиналғанын растаған, алайда, оған ешкімді мәжбүрлеген жоқ деген желеу айтқан.

Естеріңізде болса, осыдан төрт жыл бұрын Іле ауданындағы №17 мектептің ұстазы ақша жинауға қарсы шыққаны үшін қудаланып еді... Бұл жолғы қайырымдылық үшін ақша жинады деп шағымданған ұстаздар да қудалауға ұшырап қаламыз ба деп қорқып, аты-жөндерін атамағаны содан болар, бәлкім?!

Осымәселегеқатыстыістіңмән-жайын білмек оймен «Алатау» қоғамдық-саяси газеті редакциясы Алматы облыстық білім басқармасына хабарласты. Басқарманың Іле ауданында орын алған мектептердегі ақша жинауға қатысты мақалаға орай берілген мәліметте: *аталған жарияланымды жан-жақты қарастыра келе, ешқандай мәжбүрлеп ақша жинау орын алмағандықтан материалдың шындыққа жанаспайтындығы анықталды. Осыған сәйкес, автор тарапынан аталған жарияланым сайттан алынып тасталды* депті.

Мәжбүрлеп ақша жинау орын алмаса

да, ақша жиналғаны рас. Алайда материал шындыққа жанаспаған күннің өзінде неге сайттан алынғандығы туралы білу үшін мақала шыққан Azattyq Ruhy редакциясына хабарласып көруді жөн көрдік.

Сайт журналисі Әмірболат Құсайынұлының айтуынша, дәлелсіз дүние жарыққа шықпайды. *«Бізге шағым түсті. Зерттеп, зерделенді. Қалай жинаса да ақша жиналғаны рас. Ол ерікті ме, еріксіз бе. Бірақ біз қайырымдылыққа қосылғысы келмейтін мұғалімдердің шағымын жаздық. Бұл педагогтардың аты-жөндері, қай мектептен екендігі, тіпті айтқан сөздеріне дейін бар. Бірақ, олар аты-жөнімізді жазбаңыздаршы деген соң, өтініштерін аяқтасты етпейік дедік. Негізінде мұндай дүние аспаннан алынып жазылмайды ғой.*

Қайырымдылық үшін ақша жиналғанын аудан әкімдігінің өзі де растап отыр. Осынша мектеп қатысты, мынанша ақша жиналған деп. Тіпті мектеп директорларына дейін ақша жинап, осынша отбасына қайырымдылық көрсетіп жатқандығын айтты. Ал енді мұны күштеп, мәжбүрлі түрде беріп жатырмыз деп кім айтады, ойлаңызшы?!

Мақала шыққан соң, арты у-шуға ұласты. Артынша редакторымызға шығып, мақала сайттан алынды. Бірақ, мәселе анық болмаған соң мақала алып тасталынды деген әңгіме туындамауы тиіс» – деген ол бұл жерде адамгершіліктің басты қағида болып тұрғандығын айтты. Ал мақаланы оқығандар өздеріне сабақ түйер деп ой топшылапты.

Сөз орайында Әмірболат Құсайынұлы «Сіздің редакторыңыз біз жазған мұғалімдерді ары қарай қудала деді ме» деп қалды. Қудалаудан құдай сақтасын. Бірақ, ақша жинау деген дерттің асқынып бара жатқаны баршаның көңіліндегі алаң. Ал бұл жайттан хабардар Алматы облысы Білім басқармасының басшысы Майгүл Омарова мұғалімдер айтқан шағымға терең зер салып, алдағы уақытта жіті назарда ұстайды деп сенеміз.

Айтпақшы, мақаланы жазуда алдымен Іле ауданы білім бөлімінің басшысы Ләззат Каткееваға хабарласқанбыз. Өкінішке орай бөлім басшысы телефонын көтермеді. Сосын қолы тимеген болар дедік, әрі бізге өзі хабарласып қалар дегенбіз. Бірақ,...

Сарби ӘЙТЕНОВА

МЕРЕКЕ АЙШЫҒЫ

БЕРЕКЕЛІ ЕЛГЕ БАҚ ҚОНАР

Қойнауына құт қонып, даласына дарқандық жайлаған қазақ елінде береке мен бірліктің мерекесі келіп жетті. Жылдағыдай ұлы дүбір той тойланбаса, атаулы күннің мәні мен мазмұны өзгерді деген сөз емес. Елдегі төтенше жағдайға байланысты қажетті шараның бірі деп қабылдаған жөн.

1 мамыр қазақ жұртының бірлігі мен татулығының жарқын символы ретінде 1996 жылдан бері ата-лып өтіледі. Жетісу жерінде 105 ұлттың өкілі тіршілік етеді. Тәңірге тәубе. Бас жарылып, көз шығатындай жағдай болған емес. Бұлай болуы әрине дархан қазақ халқының арқасы. Оны өзге ұлт өкілдері де мойындайды. Мария Халменова Сарқан ауданының тұрғыны. Ол қазақ халқына алғыс ескерткішін әрбір ауданға орнату керек деп есептейді.

«Аталарым соғыс жылдары Қазақстанға жер аулдарылды. Түсінесіз бе соғыс жылдары. Неміске деген өшпенділік ел арасында бар еді. Мен ол кезде

құндақтағы бала екенмін. Үлкендер пойыздан түсе сала бәрімізді қырып салатын шығар деп ойлапты. Бірақ, олай болмаған. Қазақтар аш отырса да көмектескен. Аштықтан омырауынан сүт шықпағанда, көрші қазақ әйелінің емізгенін анам айтып отыратын. Осындай халықтан қалай айналмайсың?! Мен туған отаным деп осы жерді айтамын. Қазақтарға алғыс ескерткішін әр облыс емес, әр аудан тіпті ауылға қойса да жарасады», – дейді ол.

Осыған қарап кінәні ұлттан іздемеген халқымыздың таным-түсінігінің кеңдігіне қалай риза болмайсың?! Қазақстанды

өз Отаным деп кеткен Мария Халменова сияқты өзге ұлт өкілдері көп. Солардың бірі – Владислав Тен.

Өз сөзінде кәріс ұлтының өкілі: «Болашақта ұлтаралық тілдің қазақ тілі болатыны сөзсіз», – дейді.

Ол тарихи отаны Кореяға қайтуды мүлдем ойламайды екен. Солай ақыл айтатындарға өзін қазақтың, не үшін Кореяға кетуім керек дейтін көрінеді.

Жүр. Күні кеше ғана Абайдың 10 қара сөзін жатқа оқыған ұйғыр қызының қылығына жұртшылық ризашылықтарын білдіріп жатыр. Мұндай жақсы бастама республика көлемінде жалғасын табуда. Атын атап, түсін түстеудегі мақсатымыз алалау емес, жүректерін осы елге байлаған жандардың үлгілі істерін көпшілікке нәсихаттау.

Бірлік дамудың кілті болса, татулық оның басты алғы шарты. Қаблиса жыраудың:

«Бақыт қайда барасың, Соғысқа құмар ойы жоқ, Берекемен өткен тойы көп. Ынтымақты елге барамын», – деген бабалар нақылының алдымыздан шығып отырғанына куә болудамыз. Бүгінгі күннің де мәні осында жатыр. Елбасы Нұсұлтан Әбішұлының көп этносты болуымыз біздің артықшылығымыз және тағдыр-ымыз деген сөзі ойға оралады. Мұнда құдай қосты біз көндік деген терең мағына бар. Ендігісі бүгінгідей бірлікті ажыратып алмау. Жыл басындағы Қордай оқиғасын қанша алаулатып-жалаулатқанымызбен елдің татулығының тереңге тамыр жайғанын, оның мызғымастай

тереңге кеткенінін аңғартты. Былғы елдегі төтенше жағдай режимі Елбасының бірлік күнін басқаша форматта тойлау керек деген сөзіне дөп келіп тұрғандай. Себебі, шынайы достық қала орталықтарына көрмелер ұйымдастыру, концерт өткізу, әр ұлттың биін билеумен шектелу емес екенін ұғынатын кез жетті. Атаулы күннің халықтық сипат ала-алмай отырғаны, жергілікті жердегі әкім-қаралардың тар түсініктен шыға алмай, жоғарыдағыдай шаралармен шектелуі себеп. Бұл бағытта әкімдер жаңаша тойлау үдерісіне көшеді деген сенімдеміз.

«Қазақстандағы қоғамдық келісімнің алдымен қазақтың келісімі екенін мықтап есте ұстағанымыз абзал. Татулық пен тұрақтылық ел иесі ретінде ең алдымен қазаққа керек», – деген еді Н. Назарбаев. Осыны есте ұстаған жөн. Түптеп келгенде, 1 мамыр мерекесі бірлігімізді одан сайын нықтап, сол арқылы ел тірлігінің берекелі болуына жол ашсын деп тілейік. Мереке құтты болсын!

А.НАЗЫМҰЛЫ

ТӘЖТАЖАЛ

Барлық күш-жігерлерін, ғылымын да, білімін де, біліктілігін де осы дертпен күресуге сарқа жұмсауда. Мәселен, Citigroup банк компаниясының бас экономисі Кэтрин Ман коронавирус індеті әлемдік экономикаға 5 триллион доллардан астам шығын келтірді деген болжам жасаған. Morgan Stanley банкінің сарапшылары болса дамыған елдерде ІЖӨ көрсеткіші дағдарысқа дейінгі деңгейіне 2021 жылдың үшінші тоқсанында ғана оралатынын айтқан. Демек, ауру салған әлек әлем елдерін, оның ішінде дамыған мемлекеттердің барлығында танауын тасқа соққан бальқтай сансыратып тастады. Төтенше жағдай әлем елдерінің экономикасы мен әлеуметтік салаларын ойсыратты. Бір-бірімен күре тамырдай байланысқан, алыс-берісі мемлекеттің өркендеуімен, оның экономикасын қарыштатып тұрған-ды. Өндіріс орындары жұмыстарын тоқтатып, сауда-саттық тежеліп, алыс-беріс кідіріп, барыс-келіс іркіліп, миллиондаған адам карантинге байланысты ұйқамаққа көнуге мәжбүр. Елдің әлеуметтік жағдайын басты назарға алған мемлекеттер де етек-жендерін жинап, қолда бар, қоржындағы қаражаттарын үнемдеп, сауысқандай екі шоқып бір қарауға көшті. Әсіресе, аста-төк той жиындар өткізуден алдына жан салмайтын қазақ мемлекетіне де бұл үлкен сабақ болды. Елді есінен тандырып, экономикасын «эпилепсияға» ұшыратқан тәжтажалдың әлі қанша уақытқа созылатынын бір Құдай ғана біледі. Осы жұқпалы кеселмен күресіп жүрген дәрігерлердің өзі бұл дерттен зардап шегуде. Заманауи техникалар қарыштаған дәуірде әлем ғалымдары күні бүгінге дейін бұл індеттің жолын тежейтін вакцина ойлап таба алмай, шақшадай бастары шарадай болып қатуда. Әлем елдері миллираптап қаржы бөлсе де, емдік шипа табылған жоқ. Тіпті, ғалымдар ХХІ ғасырдағы алапат кеселдің вакцинасын табу ұзаққа созылуы мүмкін деген жорамалдар айтуда. ХХ ғасырда жер жаһанды шулатқан СПИД кеселінің де нақты вакцинасы әлі табылған жоқ, бұл да сондай кесапат болады деген болжамдарын жасауда. Алайда, әлем елдеріндегі ғалымдар мен биологтар, химиктер, коронавирускақарсықұрылғылар мен емдік дәрілерді шығарып, эксперимент жасап жатқандарын айтуда. Солардың қатарында Қазақстан да бар. Мәселен, Шығыс Қазақстан облысының Семей медицина университетінің ғалымдары инфекциямен күресте қолдануға болатын жаңа құрылғы ойлап тапқандарын айтып, жаңалықтарымен бөлісті. Денсаулық

сақтау министрлігінің тапсырмасымен талдау бойынша жұмыстар жасаған университет ғалымдары ойлап тапқан құрылғы өте қарапайым екен. Құрылғыны науқас өздігінен тыныс ала алмай, ауыр жағдайда болғанда интубацияны тезірек қою үшін қолдануға болады. Бұл құрылғы дәрігерлердің инфекция жұқтыру мүмкіндігін төмендетеді – дейді ғалымдар. Зауытта шығатын құрылғыны қолдан жасап шығарған Халықаралық университет көптеген шет елдің оқу орындарымен,

КОРОНАВИРУС және ЭКОНОМИКА

ЭКОНОМИКАНЫ ШАЙҚАЛТЫП, АЖАЛ ТӨНДІРГЕН ПАНДЕМИЯ ӘЛЕМ ХАЛҚЫН ДҮРЛІКТІРГЕН ТАЖАЛ ВИРУСЫ, МИЛЛИОНДАҒАН АДАМДЫ АЖАЛ ҚҰШТЫРЫП, ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫН ШАЙҚАЛТЫП ЖІБЕРДІ. ТІПТІ, АЗУЫ АЛТЫ ҚАРЫС, САРЫ ТІСТІ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ӨЗІ БҰЛ ДЕРТТЕН ҮРЕЙЛЕНІП ОТЫР. КЕҢІРДЕКТЕН АЛЫП, КЕҢ ТЫНЫС АЛУДЫ ТЕЖЕЙТІН БҰЛ КЕСЕЛМЕН ӘЛЕМ ЕЛДЕРІ КЕҢ ЕТЕК АЛЫП КЕТПЕУІ ҮШІН БАРЫНША САҚТАНУДА.

әлемнің алдыңғы қатарлы елдерінің (АҚШ, Қытай, Жапония, Израиль, Оңтүстік корей, Италия, Түркия) ғалымдарымен тығыз байланыс орнатқан. Жұқпалы инфекция өршігелі әр мемлекет ғалымдары өзара бәсекеге түскенін көруге болады. Он сегіз мың ғаламды шарпыған пандемия туралы түрлі болжамдар жасалуда. Мысалы, кесел толықтай жойылып кетпейді, күзге қарай қайтадан өршуі мүмкін. Осы инфекциядан кейін әлем мүлде басқа болады десе, адамзатқа ажал құштырған кесел өршігелі бері экология тазарды деп аспан мен жердің арасында болып жатқан тазару барысы туралы да түрлі фото бейнелер жарияланды.

Әлем дамудың жаңа дәуіріне өтер қарсаңында тұр деген көптеген саясатшылар, сарапшылар, ғалымдар пікірлерін сенімді түрде айтып жүр. Экономикалық қиындықтар ақылы оқуда оқитын студенттерді де тығырыққа тіреуде. «Олар оқуын жалғастыра ала ма, жоқ па?» деген сауал интернетті шарлап кетті. 2019-2020 жылғы оқу жылы студенттер саны былтырғымен салыстырғанда 11,4 пайызға көбейген. Жалпы республика бойынша студенттердің саны 604,3 мың, олардың 70 пайызы (424,3 мың студент) ақылы бөлімде білім алуда. Мәселен, екінші мегаполис атанған Алматыдағы жоғарғы оқу орындарының ақылы бөлімінде оқитын студенттер 944-964 мың теңге төлеуге тиіс. Ал Назарбаев

түсті. Оларды мемлекет қамқорлығына алып, жәрдем көрсетуде. Құдай бетін ары қылсын, егер инфекция тежелмей өрши түсетін болса, жұмыссыз қалғандар мен әлеуметтік саладағы отбасыларды қолдауға мемлекет қорындағы қаржы қанша уақытқа жетеді. «Елде болса ерінге тиеді» дегендей, елдегі қалталы азаматтар мен ірі кәсіпкерлер, халық ішінен іріктелген еріктілер әлеуметтік аз қамтылған топтарға азық-түлік таратуда. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев 4 миллион 250 мың азаматқа қаржылай көмек көрсетілгенін, 570 мыңнан астам адамға азық-түлік таратылғанын, жалпы 1,1 миллионнан астам адамды азық-түлікпен қамтамасыз етуді жоспарлап отырғанын айтты. Төтенше жағдай режимі 11 мамырға дейін созылады деген Президент 16 наурыздан басталған елдегі карантин жайлы үшінші мәлімдемесінде жан-жақты тоқталды.

«Кейбір аймақтарда, елдегі қатаң шаралар елдің еңсесін езіп жіберді. Қоғамдық көліктердің жұмысы тоқтатылып, мекемелер мен кәсіпорындардың басым бөлігі қашықтықтан жұмыс істеу режиміне көшті. 14 облыс пен үш қалада жағдай бірдей емес. Кейбір облыстар шарықтау шегінен өткен сияқты. Ал, бірқатар аймақта вирустың тарау қаупі әлі сөйілмеген. Күрделі кезеңде әрбір азамат мемлекет назарында болады. Ешкімді қиындықта қалдырмаймыз»,– деді Президент.

Жалпы, Қазақстанда ауырғандар саны 3205 жетсе, олардың емделіп, жазылып шыққандары 819, ал 25 науқас ажал құшты. Осы инфекциямен күрескен 820 денсаулық сақтау саласының қызметкерлері вирусты жұқтырып алған. Қазір дүниежүзіндегі барлық бұқара халық бір үміт, бір күдікпен ғұмыр кешуде. Ғаламдағы барлық ақпарат құралдары мен Мемлекет басшыларының басты жұмысы осы пандемия күресіне жұмылдырылған. Мәселен, ресейлік дәрігер Александр Мясников «Спасибо, доктор» бағдарламасында коронавирустан

да қауіпті эпидемия болатынын айтты. Дәрігердің болжамы бойынша коронавирус пандемиясы одан кейінгі жағдайларға дайындалуға мүмкіндік береді. *«Басқа эпидемия болады, міндетті түрде. Барлығымыз 30-35 пайыз адам өлімі болатын қауіпті эпидемияны күтіп отырмыз»,* – деді. А.Мясниковтың айтуынша, ең қауіпті жер аурухана екен. Тағы да ақпараттық мәліметтерге жүгінсек, Джонс Хопкинс университетінің соңғы дерегі бойынша, дүниежүзі бойынша коронавирус жұқтырғандардың саны 3002303-ке жетсе, қайтыс болғандардың саны 208 мыңнан асқан. Ал, Дүниежүзілік Денсаулық сақтау ұйымының мәліметінше, COVID-19 жұқтырғандардың саны 2858635, ал қайтыс болғандырдың саны 196 295 адамға жеткен.

Күллі адамзат баласы бірінші байлық денсаулық екеніне тағы бір мәрте көз жеткізді. Коронавирус инфекциясынан арылудың төте жолы карантин шартын бұзбай, өзінді-өзің оқшаулап, гигиеналық тазалықты сақтау керектігін әрбір адамзат түсінуі тиіс. Әсіресе, бұл кесел ұлан-байтақ жері бар Қазақстан үшін аса қауіпті болып тұр. Жұқпалы індет алыс аймақтағы ауылдарға тарамасын деп тілек тілесек те, Түркістан облысы Созақ ауданы, Таукен және Созақ, Құмкент ауылдарының 1980, 1992 жылғы азаматтары мен 2020 жылы туған сәбиден де инфекция анықталған. Ал Алматы облысында 122 адам (30.04.2020 жағдай бойынша) осы кеселмен ауырып, 12 адам емделу шарасында айыққан. Өзекті өртер тағы бір өкініш, бұл дерт шалғай аймақтағы Кеген ауданына да жеткен. Әлем экономикасын шайқалтып, адамзатқа ажал төндірген пандемия ғалымдар мен биологтардың бас ауруына айналды. Өзірге «Алла шипасын берсін» деп тілеу тілеумен ғана өмір сүріп жатқан жер шарының адамдары карантин кезінде бостандықтың қадірін жете түсінгендері хақ!

Айтақын МҰХАМАДИ

С РАЗВИТИЕМ ТЕХНОЛОГИЙ

ТРАВЛЯ В ГЛОБАЛЬНОЙ СЕТИ

Различные виды сетевой агрессии: пранкерство, троллинг, кибербуллинг, флуд, хайтерство, астротурфинг, флейминг – создают деструктивный фон для сетевого взаимодействия. Для данных групп примитивность, деструктивное поведение, позволяет не только провоцировать собеседников и привлекать внимание, репрезентируя себя миру, но и служит способом и мотивом обретения собственной идентичности в противопоставлении себя массе, объединению в группы «своих» и противопоставлении себя «чужим».

Все эти формы проявления

КИБЕРБУЛЛИНГ ИЛИ НЕМНОГО ОБ ИНТЕРНЕТ-ТРАВЛЕ

агрессии в интернет-среде рассматриваются как пусковой механизм создания ситуации скандала, жесткой провокации и служат виртуальным средством с возможностью организации физических агрессивных акций.

Кибербуллинг – это отдельное направление травли, определяемое как преднамеренные агрессивные действия с целью нанесения психологического вреда на протяжении определенного времени, систематически осуществляемые группой лиц или индивидом с использованием электронных форм взаимодействия – электронной почты, сервисов мгновенного сообщения, чатов, социальных сетей, web-сайтов.

Организация Объединенных Наций (далее – ООН) серьезно относится к проблеме травли и запугивания, в связи с этим принимают соответствующие меры.

Люди, которые являются жертвами любых форм насилия, включая травлю и запугивание, а также интернет-травлю, имеют право на правосудие и привлечение к ответственности правонарушителя.

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Законы, направленные на привлечение к ответственности за травлю и издевательства, особенно за интернет-травлю, являются относительно новыми и до сих пор не приняты во всех странах.

По этой причине, во многих государствах для наказания правонарушителей применяются другие законы, связанные с оскорблениями и унижением.

В странах, где действуют спе-

циальные законы о кибербуллинге, поведение в интернете, нацеленное на вызов серьезных эмоциональных переживаний, рассматривается как преступное действие.

В некоторых из этих стран жертвы интернет-травли могут обращаться за защитой, добиться запрета общения преследователя с ними, временного или постоянного ограничения использования преследователем электронных устройств, используемых для совершения им интернет-травли.

В юридической практике Казахстана социальный феномен есть, однако отдельная статья уголовного кодекса для него не предусмотрена.

Применительно к анализируемому «виду травли», возможно, рассматривать диспозицию статей уголовного кодекса за недостоверные комментарии, посты, публикации в социальных сетях.

К примеру, привлечение к уголовной ответственности за клевету либо оскорбление с использованием средств массовой информации или сетей телекоммуникаций, предусмотрено статьями 130, 131 Уголовного Кодекса РК (далее – УК РК).

СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА

Статистика по делам частного обвинения демонстрирует, что уголовно-правовой запрет на совершение этих деяний абсолютно не имеет смысла. Лишь небольшая часть жалоб доходит до рассмотрения в судах, и буквально по десяткам из них выносятся приговоры.

Так, в суды Алматинской области по статье 130 УК РК поступили уголовные дела: в 2018 году 63 дел/59 лиц; в 2019 году 53 дел/52 лиц; на 14 апреля 2020 года 8 дел/10 лиц.

По статье 131 УК РК в 2018 году поступило 34 дел/ 30 лиц; в 2019 году 22 дел/23 лиц; на 14 апреля 2020 года.

В разрезе, вынесенных приговоров выглядит следующим образом:

Год	Клевета		Оскорбление	
	Осуждено лиц	Оправдано лиц	Осуждено лиц	Оправдано лиц
2018	4	14	5	7
2019	2	13	1	5
4 мес. 2020	1	4	0	0

Несмотря на наличие статей 130 и 131 в УК РК, частные жалобы по ним фактически рассматриваются по правилам гражданского судопроизводства, с чем вероятно и связано преобладающее количество оправдательных приговоров.

Вероятно, также, что после оправдания по указанным статьям или после прекращения производства по делу частные обвинители и их защитники становятся истцами в аналогичных гражданских делах (по статье 143 Гражданского кодекса РК) и для судов это означает вторичную нагрузку по разбирательству одного и того же спора.

В Кодексе об административных правонарушениях Республики Казахстан, отсутствует статья предусматривающая ответственность за интернет травлю.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА

Международно — правовая деятельность, направленная на борьбу с киберагрессией, имеет множество преград из-за недостаточно разработанной законодательной базы в данной области. Тем не менее, во многих странах делаются шаги по разработке законопроектов, направленных на борьбу против травли в Интернете.

На международном уровне кибербуллинг признается элементом буллинга вообще, то есть формой психологического и физического насилия. Особое внимание уделяется защите прав детей.

Борьба с ним в мире идёт по трем основным направлениям: повышение уровня безопасности интернет-платформ, работа над законодательством и обучение детей, их родителей безопасному, адекватному и невиктимному поведению в сети.

В странах Евросоюза в борьбе с кибербуллингом предпочитают профилактику уголовной или гражданской ответственности.

Новая Зеландия стала первым государством, в котором за оскорбления в сети могут лишиться свободы.

В США законодательство, предусматривающее наказание за кибербуллинг, было введено в ряде штатов. Согласно данным Центра исследования кибербуллинга, в 44 штатах из 50 существует уголовная ответственность за харассмент в интернете.

В Германии наказуемы отдельные стороны кибербуллинга, которые причисляется к частному или гражданско-правовому проступку, влекущему за собой высшее наказание в виде заключения до 10 лет.

Южная Корея, Франция также ведут работы по усилению ответственности за агрессию на интернет-платформах.

Недавно в России юристы подержали поправки в УК и КоАП, поскольку действующие сейчас меры не могут защитить граждан от травли в социальных сетях. Предложенные меры фактически законодательно уравнивают преступления в реальном и виртуальном мире.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПРОВЕДЕННОГО МНОЙ АНАЛИЗА

К большому сожалению, этика в социальных сетях блогерами, его друзьями и подписчиками не соблюдаются. За короткий срок репутацию человека, которую он зарабатывал годами можно разрушить с помощью интернет травли.

Нерегулируемый государством контент в соцсетях привел к разгулу нецензурных высказываний, безответственных по своим результатам.

Будет справедливым, если блогеры, которые имеют число подписчиков свыше 3 000 должны быть приравнены к СМИ. В этом случае к блогеру будут предъявлены требования такие, как запрет употребления нецензурной лексики, а также иные, которые предъявляются сейчас к СМИ. Поскольку неверно истолкованная свобода слова пользователями соцсетей нарушает права других людей, которые подвергаются травле.

У «Facebook» есть Центр предотвращения травли — информационный ресурс, который призван помочь пользователям избежать нападков в интернете по отношению к себе и к другим людям. Также Facebook, «ВКонтакте» и другие социальные сети позволяют регулировать настройки приватности — избавиться от неприятных комментариев, запретить отмечать себя в записях и на фотографиях, блокировать обидчиков. Можно написать администраторам или в службу поддержки и сообщить о случаях травли.

Однако, это пока единственное оружие против кибербуллинга! В интернет-травлях человек наказывается не государством, а толпой обезумевших троллей. Поэтому пора уже законодательно закрепить разумные меры наказания за кибербуллинг. Тогда люди опять будут зарабатывать свою репутацию своим трудом и годами, а не видимостью, которую некоторые изображают из себя в соцсетях.

Самат АВГАНОВ,
Руководитель отдела по информационному Обеспечению Алматинского областного суда.

ҰЛЫ ЖЕҢІСКЕ 75 ЖЫЛ

БАҚЫТТЫ АЛАЛЫҚ болған ЖСОҚ

ТАРИХҚА СӘЛ ШЕГІНІС ЖАСАСАҚ, ДҮНИЕЖҮЗІЛІК ЕКІНШІ СОҒЫС ӨРТИНЕ ШАРПЫЛМАҒАН БІРДЕ-БІР ЕЛ ҚАЛМАҒАН ЕКЕН. ӘСКЕР ШЫҒАРЫП СОҒЫСПАСА ДА, ЭКОНОМИКАСЫНА СОҒЫС САЛҒАН ЛАҢ ТЕРІС ЫҚПАЛ ЕТКЕН МЕМЛЕКЕТТЕР БОЛҒАН. СОЛ КЕЗДЕГІ ӘЛЕМНІҢ 72 ЕЛІ ҚАТЫСҚАН СОҒЫСТА ОПАТ БОЛҒАНДАР САНЫ 62 МИЛЛИОННАН АСҚАН. АЛ, ІЗДЕУСІЗ, СҰРАУСЫЗ КЕТКЕНДЕРІ ҚАНШАМА?!

Миллиондаған адамның ішінде Қазақстаннан барғандар да бар. Кеңес әскері қатарына 1 миллион 200 мың қазақстандық шақырылды. Олардың тең жартысы жат жерде жан тапсырды. Барлығы да ерліктің ерен үлгісін көрсете білді. Асқан қаһармандығымен көзге түскен жүз мыңнан аса отандасымыз жауынгерлік ерліктері үшін кеңестік медаль-ордендермен марапатталды. Арасынан 500 қазақстандық «Кеңес одағының батыры», 100-ден астамы «Даңқ» орденінің иегері атанды. «Кеңес одағы батыры» атағын екі мәрте алғандары да болды. Сол тұста қазақ солдаттарының ерлік істері аңыз болып тарады. Тарихшылар Ұлы Отан соғысы жылдарында тура қазақстандық солдаттар сияқты ұрыс даласында жанқиярлықпен күрескен ешкім болмағанын айтады. Әсіресе, Москва, Ленинградты қорғау, Курск шайқасы, Берлинді алу операциясы сынды аты аңызға айналған шайқастарда қазақстандық жауынгерлер алдыңғы шепте атой салған.

Қазақстаннан барған солдаттар еуропаның және азиядағы тағы бірнеше ұрыс даласындағы соғысқа қатысты. Қатысып қана қойған жоқ. Қайсарлық пен батырлықтың асқақ рухын көрсетті. Бұл ретте қан майдан өтінде жігіттермен бірдей соғысқан қазақ қыздары да жетерлік. Тек солардың арасында жасындай жарқылдап көзге түскені Әлия мен Мәншүк.

Соғыс зардабын әр отбасы тартты. Азаматтары соғысқа кетіп, тыл жұмысына әйелдер мен қарттар, балалар тартылды. Алдыңғы шепті астық, киер киім және оқ-дәрі мен қамтамасыз етіп тұрған осы тыл еңбеккерлері болды. Артқы шептің берген өлшеусіз бодауы жеңістің жарқын сәттерін жақындата түсті. Қазір ел арасында «Ұлы Отан соғысы жылдарындағы он оқтың тоғызы Қазақстанда өндіріліген» деп айтылуы бекер емес. Соғысты тиімді жүргізу үшін кеңес билігі қазақстандық түрлі-түсті металлургия саласына айрықша маңыз берді. Шымкент қорғасын зауытының, Өскемен қорғасын-мырыш комбинатының, Балқаш және Қарсақпай мыс еріту зауытының ұжымдарының еңбегі ұшан-теңіз. Солардың қатарында 1942 жылы іске қосылған Текелі қорғасын-мырыш комбинатының да үлесі зор. Балқаш зауыты металды еріту бойынша міндеттемелерін асыра орындағандары үшін 1943 жылы Мемлекеттік Қорғаныс Комитетінің ауыспалы Қызыл туын жеңіп алады. Осылай Қазақстан соғыс жылдары майданның басты

арсеналына айналды, себебі, жалпы кеңес елі бойынша шығарылатын қорғасынның 85 пайыздан астамын, мыстың 90 пайызынан көбін, көмірдің 1/8, пайызын шығарды. Жалпы алғанда Қазақстан өнеркәсібі өнім шығаруды 1,5 есе арттырған. Міне осы сандар жоғарыда айтылған сөзіміздің нақты дәлелі болмақ. Осы өндірістер кейін тәуелсіз қазақстанның басты экономикалық құндылықтарына айналды.

Осындай қарқынды істерді мүлтіксіз

орындау тыл жұмысындағы еңбеккерлердің мойнына ілінді. Сәбилердің ұйқысы бөлінді, балаларда бақытты балалық шақ болмады. Өмірдің кермек дәмін ертерек татқан балалар өзі көрген өмірлері жайында кейін классикалық туындыларды жазып шықты. Олардың ішінде поэзияда шоқтығы биік Мұқағали Мақатаевтың жырлары, прозада Оралхан Бөкейдің шығармаларында көрініс тапты. Соғыс даласына да қазақтың біртуар таланты ұлдары болды. Қасым Аманжолов, Хамит Ерғалиев, Баубек Бұлқышев, Ілияс Есенберлин сияқты қаламы мен қаруын қатар ұстаған тұлғалар соғыс даласын өз шығармашылықтарының бір бөлігіне айналдырды. Елдегі ақын-жазушылар

қаламынан да соғыс туралы көптеген туынды дүниеге келді. Жыр алыбы Жамбыл Жабаевтың «Ленинградтық өрендерім» атты өлеңі майдан даласындағы солдаттардың ұранына, күш-жігер беретін жырына айналды. Соғыс ардагерлері, жазушылар Кемел Тоқаев, Сейдәлім Тәнекеев, Ғайыс Егембердиев сынды жерлестеріміздің кітаптарында майдан даласындағы өмір мен өлім арпалысын жанды суреттейді.

Жетісу жұртынан да майдан даласына 120 мыңнан астам азаматын аттандырды. «Кеңес одағының батыры» атағын 54 жерлесіміз алды. Осы жүз мыңдаған боздақтың арасында хабар-ошарсыз кеткендері де мыңдап саналады. Анығын айтқанда жартысынан көбі

оралмады. Біз бүгінде хабарсыз кеткендерді де, Отан үшін ерлікпен қаза тапқандар қатарына қосып, белгісіз сарбаздың қабіріне гүл қоямыз, қадірлеп, мақтан тұтамыз.

XX ғасыр басындағы зұлматты жылдар осы соғыспен аяқталды. Әлем тарихына дүниежүзілік екінші соғыс атымен кірген алапат майдан 1945 жылдың көктемінде тоқтады. 1418 күн мен түн. Жан алысып, жан беріскен 4 жыл. 9 мамыр Отан үшін, келешек ұрпақ үшін жан қиған миллиондаған боздақтың арманы орындалған күн.

Соғыс бітті, біткенде ме бар айып,

Соғыс... ұмыттырмас ол атын.

От өшкен соң осылайша қарайып,

Орны қалар болатын, – деп Жүмекен ақын жырлағандай, бұл соғыс бірнеше ұрпақтың жадына өз қасіретін салды. Оның ауыр сабақтары біздің санамызға ұялап, қазіргі ұрпақтарды ерлікке, қырағылыққа баулып, жарқын болашағымызды қорғауға әрдайым дайын тұруға шақырады. Осындайда әлемді ашсам алақанымда, жұмсам жұдырығымда ұстаймын деген фашистік пиғылдың күлін көкке ұшырған соғыс ардагерлерін қалай құрметтесек те артықтық етпейді. Жалынды жастығын сойқан соғыстың отына тастаған боздақтардың қатары жыл санап кеміп барады. Жасында елі үшін бейнәт тартқан ұландарды қартайғанда қадірлей алмасaq, елге сын. Жеңісті және оған жеткізген жандарды бағалай білсек, ертең ұлт үшін еңбек етер болашақ ұрпаққа көрсеткен өнегіміз сол болары хақ.

Шырын ТҰРҒАН
Қожа Ахмет Яссауи атындағы №123
мектеп-гимназиясының қазақ тілі
мен әдебиеті пәні мұғалімі.
 АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Қазіргі уақытта ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың заманауи талаптарға сай дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін уақытылы өзгертіп отыруды талап етеді. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер, әдістемелер, технологиялар білім беру талаптарына байланысты жаңартылып отырады.

Сапалы терең білімді меңгеруге талпынған өскелең ұрпақтың жеткілікті дәрежеде сандық сауаттылығы бар, себебі олар өмір жағдайлары барысында жаңа технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдаланады.

Жетісу мемлекеттік университеті Дене шынықтыру және өнер факультетінің жалпы даму кафедрасында «Бастапқы әскери дайындық» мамандықтары үшін қашықтан оқыту технологиясын қолдана отырып білім берудің мақсаты – сапалы білім беру қызметін алуда білімгерлердің мүмкіндіктерін кеңейту болып табылады.

Олардың білім қажеттіліктерін тұрғылықты жеріне, әлеуметтік жағдайына, жасына, денсаулығына қарамастан қамтамасыз ету қажет. Жетісу мемлекеттік университетінде қашықтан оқыту технологиясын жүзеге асыру үшін, негізгі құрал ретінде Skype, MOODLE, ZOOM, Google Classroom, Cisco WebEx Meetings қашықтан оқыту құралдары кеңінен қолданылады.

Қашықтан оқытуды ұйымдастыру жүйесі оқытушылар мен студенттер арасында, өзара студенттер арасында оқу үдерісіне қатысты ақпарат алмасу арқылы кері байланысты орнатуды көздейді. «ZOOM» жүйесінде сабақ түрлеріне дайындалуда және өткізуде оқытушылар құрамы әр түрлі вебинар, аудиодерістер, форумдар арқылы әртүрлі тапсырмалар беру, тестілеу, жаттығулар жасату және тағы басқа курс элементтерін жүзеге асыра алады.

Интербелсенділікті арттыру мақсатында порталда өзара әрекет етудің online-offline стандартты

сервистерінен басқа (чат, форум, сауалнама, электрондық пошта) сабақтарды қашықтан өткізу формалары қолданылады. Әр түрлі құралдары бар виртуалды онлайн класс арқылы өте көп ақпарат алуға мүмкіндік бар (web камерадан суреттер, саны шексіз интерактивті тақталар, пайдаланушының әртүрлі әрекеттерін, видеоматериалдарды монитор экранынан трансляциялау және т.б.). Оқытушылардың жеке контенті арқылы оқу үдерісін қамтамасыз ету үшін оқу-әдістемелік материалдар берілген. Тапсырмаларды орындау барысында, білімгерлердің өз бетімен бақылау-пысықтау жұмыстарын орындау жөнінде ұсыныстар берілген. Бұл ретте, қашықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, кеңіл-күй, психологиялық қарым-қатынас ерекшеліктері ескерілген.

Қашықтан оқыту тәсілі бойынша жұмыс істейтін оқытушы оқытудың жаңа технологиясын, оқытудың компьютерлік және тораптық жүйелерін жетік меңгеруі қажет. Сондықтан да, кәсіби дамуға ұмтылатын бәсекеге қабілетті маман өзінің негізгі қызметінен үзілмей жаңа білім алу жолдарын іздестіреді. Ал жоғары оқу орындары мамандарға қойылатын талаптардың өсуіне байланысты оқытудың жаңа формалары мен әдістерін іздестіріп, білім беру үдерісін іске асыру үшін жаңа технологияларды кеңінен енгізеді.

Қайрат ДЖАНАБАЕВ,
Дене шынықтыру және өнер факультеті
жалпы даму кафедрасының аға оқытушысы.

ҚАҺАРМАН БАТЫР БАҚТЫОРАЗ БЕЙСЕКБАЕВТЫҢ ТУҒАНЫНА – 100 ЖЫЛ

Екінші дүниежүзілік соғыстың адамзат тарихындағы ең сұрапыл, жан түршіктірер алапатты шайқас болғаны әлемге жақсы аян. Тұтқиылдан шабуыл жасаған фашистік Германияға батыл тойтарыс беруге еліміздің барлық аймағынан аттанғандар қатарында жиделі ауылының атпал азаматтары да болды. Басқыншы жаудың бетін қайтарып, тосқауыл қоюға бір кісідей жұмылғандардың қатарында жиделі жерінің төл тумасы Бақтыораз Бейсекбаевтың ерен ерлігі бүгінде үлкен мақтаныш. Соғыстың алтыншы күні Бақтыораз ұшағына оқ тиіп, отқа оранған шақта ерлік көрсетіп, жауыздардың танкілерінің үстінен жай түсіріп, күлін көкке ұшырған қайсар ұлан еді.

Капитан А. Масловтың әйелінің үзбей ізденуінің нәтижесінде шындықтың беті 1951 жылы айқара ашылды. Қабірден табылған экипаж командирі А. Масловтың заттары музейге қойылғанына қарамастан, нақты шындық бүркемеленіп, жария етілмей, бұрмаланған қалпында қала бергенді. Ресей Федерациясының Президенті Борис Ельцин шынайы ақиқаттың көзін ашып, 1996 жылғы 2 мамырдағы Жарлығымен «Неміс-фашист басқыншыларымен күресте көрсеткен батырлығы мен ерлігі үшін В. Балашовқа, Б. Бейсекбаевқа, Г. Реутовқа «Ресейдің батыры» атағы берілді. Осыған орайластырып Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың 1998 жылғы мамырдың 6-сы күнгі Жарлығымен «1941-1945 жылдардағы Екінші дүниежүзілік соғысындағы ерлігі мен қаһармандығы үшін кіші сержант Бақтыораз Бейсекбаевқа (марқұм) «Халық қаһарманы» атағы беріліп, Екінші дүниежүзілік соғысы кезіндегі жерлесіміздің ерен ерлігі жаңғырып, қаһармандығы тарих бетіне алтын әріппен жазылды.

Капитан А. Маслов басқарған экипажының құрамындағы қаһарман қазақ Бақтыораз Бейсекбаевты (Бахтураз Бейсекбаев деп жазылған) іздестіруде, тарих түлегін тірілтуде «Егемен Қазақстан» газетінің журналист-қызметкері Мейрамбек Төлепбергенов бастаған Қазақстанның ақпарат құралдары көп еңбек сіңірді. Көптеген дәлелдеу мақалалары жарияланды. Ақырында жалғыз суреті басты дерек болып, баһадүр батыр Алматы облысы Балқаш ауданына қарасты Жиделі елінің перзенті екені нақты анықталды. Шындық осылай салтанат құрып, қазақ халқы баһадүр батыры, қаһарман ұшқыш ұланы Бақтыораз Бейсекбаевпен қайта қауышып, есімі асқақтап, ел есінде мәңгілік сақталар өшпес ерлігі тек 53 жылдан соң ғана тарих бетіне Алтын әріппен таңбаланды. Бұл батырдың жерлестерін – бүкіл қазақ елінің мәртебесі мен мерейін аспандатқан қуанышқа ұласты.

«Атамұра» корпорациясының Президенті

Баһадүр Батыр – Бақтыораз

Бейсекбаев Бақтыораз Шәмпекулы 1920 жылы Балқаш жеріндегі Жиделі елді мекенінде туған. Ата-анадан ерте айырылған Бақтыораз бен ағасы Бейсекбай туыстарының қолында қалады. Бертін келе, 1927-1928 жылдар аралығында ағасы жоқта сол кездегі ауыл белсендісі, тоғызыншы ауылдық кеңестің төрағасы Атан Түсіпов Бақтыоразды Іле стансасындағы жетім балалар үйіне жібереді. Сөйтіп жеті жастағы Бақтыораздан бауыры Бейсекбай көз жазып қалады. Арада жылдар өткенімен, одан дерек болмайды. Ол кезде Іле өзені арқылы кемемен ғана қатынасатын. Сол кемелердің бірімен Жиделі ауылынан Рақымбай деген кісі шаруашылық мәселесімен Іле көпіріндегі стансаға барады. Ол сол жерде бір орыстың жанында тұрған балаң жігіт Бақтыоразды көріп, тани кетеді. Қастарына жақындап, жөн сұрайды. Орысқа мына Бақтыоразды ағайындары көз жазып қалып, іздеп таба алмай жүргендігін түсіндіріп айтады. Орыс Рақымбайды үйіне шақырады. Өңгімелеседі. Өкіл әкесіндей болып кеткен орыс Бақтыораздың еліне қайтуына қарсылық білдірмей, келісімін береді. Туған бауырлары Бейсекбай мен Несібелінің зар қағып іздеп жүргенін естілген соң Бақтыораздың өзі де елге қайтуға қуана келіседі. Рақымбай Бақтыоразды аудан орталығы Бақанасқа дейін ертіп алып келіп, жиделілік ағайын Досмайылов Балтайға туған ауылына дейін жеткізуді тапсырады.

Бұл 1937 жыл еді. Ол кезде, яғни 1937-1938 жылдары Сарыкөмей ауылдық кеңесіне қарасты Құйған ауылына Қиыр Шығыстан көрістер келіп, орналасып жатқан болатын. Жетім балалар үйінде, одан соң орыс тәрбиесінде болып, орыс тілін жетік меңгеріп алған Бақтыоразды жергілікті тұрғындар мен көрістердің арасына тілмаш етіп жібереді. Зерек, ақылды, пысық, сауатты Бақтыораз көрістердің үй салып, құрылыс жүргізуіне, балық шаруашылығымен шұғылданып, егіс, бау-бақша егу жұмыстарын ұйымдастыруға ықпал жасайды. Бақтыораздың туған әкесі Шәмбек деген кісі еді. Бірақ ол өз әкесінің атына емес, ағасы Бейсекбайдың атына жазылған. Оның себебі, 1927-1928 жылдары жүргізілген байларды көмпескелеу науқанына орта шаруа Шәмбек те ілігіп, мал-мүлкі тәркіленіп, солақай саясат құрбаны болып, көп ұзамай дүниеден өтіп кетеді. Оты сөнген отбасында балалары Бейсекбай, Бақтыораз, қызы Несібелі жетім қалады. Кейін

Бақтыоразды жетім балалар үйіне жіберерде ауылдық кеңестің төрағасы Түсіпов Атан оны «бай баласы» дегеннен сескеніп, ағасы Бейсекбайдың атына жаздырады. Сөйтіп Бақтыораздың бүкіл құжаттары Бейсекбаев болып толтырылып кете берген.

Бақтыораз Бейсекбаев 1938 жылы Қызыл әскер қатарына шақырылады. Осында жүрген кезінде Бақтыораздан 1941 жылға дейін Бейсекбайдың үйіне, оның жұбайы Өсембала мен қызы Тұмаркүлге сиректеу болса да хаттары мен суреттері келіп тұрған. Өкініштісі сол, хаттары сақталмаған. Жалғыз суреті жыртылмай-жоғалмай сандықта сақтаулы қалыпты.

Бақтыораз қызмет еткен ұшқыш-экипаж командирі Александр Спридонович Маслов Екінші дүниежүзілік соғыс алапаты басталғанға дейін Латвияда Қызыл әскердің құрамдары қатарында әскери азаматтық борышын атқарған. Сол кездегі капитан А. Масловтың экипажындағы В. Балашов, Б. Бейсекбаев, Г. Реутовтың деректері әскери мұрағаттарда сақталған. Сұрапыл соғыс дабылы дүниені дүрліктірген шақта 42-ші авиация дивизиясы құрамындағы 207-ші авиация полкі алғашқы күннен ұрысқа кіруге сақадай сай тұрған. Осы полкта коммунист Н. Гастелло мен капитан А. Масловтың экипаждары да қызмет ететін.

Құйындай ұйытқыған арпалысты соғыстың бесінші күнінде, яғни 1941 жылғы 26 маусымда Смоленск маңындағы Бороновское әуежайынан 42-ші алыстан бомбалаушы әуе дивизиясының 207-ші полкіне Минскіден батысқа қарай қырық шақырым жердегі Радоскович қыстағының аймағындағы немістердің танкілерін аяусыз бомбалау міндеті жүктеледі. Құмырсқадай қаптаған жаудың бекініс шебіне төбеден тұтқиылдан оқ жаудыруға тапсырма алған Гастелло мен Масловтың экипаждары әуеге бір мезгілде көтерілген. Екеуі де қиян-кескі әуе шабуылынан қайтып оралмаған. Қаныпезер жаудың танкілері колоннасының үстін найзағай жауыншайдай оттың қызыл жалынына ораған Маслов басқарған экипаж атқыштары қаһармандық ерен ерлік көрсетеді. Бірақ бұл ерлік коммунист Гастеллоның атына тіркеліп, ақиқатты шындық бұрмаланып, Н. Гастеллоның ерлігі деп көрсетіліп, барлық кеңестер одағы халқына ерекше дәріптеп, жоғары бағаланып кете барған. Ол ерліктің совет жауынгерлеріне үлгі-өнегесі ретінде ке-

Жиделі ауылындағы Бақтыораз Бейсекбаев ескерткіші

реметтей насихатталғанын сол кезеңде өмір сүрген аға ұрпақ өкілдері жақсы біледі.

Шынайы шындық кейін Гастелло экипажы құрамын қайта жерлеуді қолға алған шақта ашылады. Айғақ ретінде мәйіттерден А. Маслов басқарған экипаждың құрамындағы ұшқыштардың құжаттары табылған. Бірақ ол кезде Гастеллоның ерлігі кеңестер одағына түгелдей таралып кеткендіктен және коммунист атына берілген ерлікті Коммунистік партиякері қайтаруға саясат тұрғысынан келіспей, ақиқатты шындық айтылмай, қалтарыста қала берген.

Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде хабарсыз кеткен кеңес жауынгерлері іздестіріліп анықтала бастады. Елге қайтпаған боздақтардың қатарында Балқаш ауданынан соғысқа аттанған азамат Бақтыораз Бейсекбаев та бар еді. 1998 жылға дейін ол хабарсыз кеткендер қатарында саналып, ел-жұрты, ағайын-туыстары еш дерегін таппаған. Б. Бейсекбаев туралы тарихи шындық 53 жыл өткеннен кейін ғана салтанат құрып, туған елі батырын тапты. Бақтыораз Жалайырдың Шуманағынан тарайтын Нұрқожа, одан Тоқтыбек, одан Байшегір бабаның кіндік баласы Келменбетінен өрбитін Байназарының Теңізбай тегінің Айбас атасының ұрпағы Шәспектің перзенті екені анықталды.

Мұхтар Абрарұлы Құл-Мұхаммед халық қаһарманының рухына арнап дұға жасатып, ас беріп, республикалық ақындар айтысын өткізді. Астана қаласының бір көшесіне есімі берілді. Балқаш ауданының орталығы Бақанас ауылындағы орта мектептің бірі Ресей батыры, Қазақстанның халық қаһарманы Бақтыораз Бейсекбаевтың есімімен аталып, батырға ескерткіш орнатылды. Туған жері Жиделі ауылындағы мектепте де ескерткіші бой көтерді.

Бақтыораз Бейсекбаевтың батырлығы, Отан сүйгіштігі – жас ұрпаққа әрқашан да үлгі-өнеге. Аудан еңбекшілері сұрапыл соғыста Халық қаһарманы атанған Бақтыораз Бейсекбаевқа және Жиделі ауылынан майданға аттанып, соғыста қаза болған барлық ержүрек азаматқа құрмет көрсетіліп, есімдері құлпы тасқа ойылып жазылып, рухына бас иетін орынға айналды.

Мен халық қаһарманы Бақтыораз Бейсекбаевтың сұрапыл соғыстағы ерен ерліктері жан-жақты баяндалатын «Қаһарман батыр – Бақтыораз» атты жыр-дастан жазған едім. Биыл туғанына жүз жыл толып отырған Халық қаһарманы Бақтыоразға арналған сол дастаннан үзінді ұсынып отырмын.

ҚАҒАРМАН БАТЫР БАҚТЫОРАЗ БЕЙСЕКБАЕВТЫҢ ТУҒАНЫНА – 100 ЖЫЛ

Бақтыораз да ер еді, сөзі де өткір, Тындыратын істі де тезірек бір. Жүрек жұтқан жігіттей құлшына дүр, Жау шебіне ұшуға кезі көп тұр.

Мінген кезде сұңқарға – құс қанатқа, Жеткізбес деп ойлайтын ұшқан оққа. Ұстағандай тұмшалап құр асуды, Аяқасты кигізді дұшпан нокта.

Сұңқарына оқ тиіп қалтаңдады, Отқа оранып барады жан-жақ тағы. Жанап өткен жанынан құзғын жаудың Атқан оғы ұшақты талқандады.

Шыдамдылық танытып төзімменен, Жаудың шолды шоғырын көзіменен. Ойран салған Отанға жендеттердің, Ала кетпек көп тобын өзіменен.

Айқыш-ұйқыш оқ ызғып, зулай орап, Алау жапты ақ өңін шырай тарап. Саша менен Бақтыораз сабыр сақтап, Айналаға көз тікті, қимай қарап.

Екеуара сөйлесті қол ұстасып, Көкірекке көк толды намыс тасып. Бірін-бірі қайрады, ерлікке үндеп, Қалмау үшін қапыда шалыс басып.

– Бакке оқ тиді, құрыдық, қанаттасым, Тұтанса егер жанармай, опат басым. – Арпалыста саспағын, сабыр сақта, Жеңілдетпе шыдамның тағат тасын.

– Дүрліктірме, тигені қаңғыған оқ, – Жайратады бөрібір, қан қылар оқ. – «Басқа түскен баспақшыл», шыдаймыз тек, Жан қиналып, қанымыз тамшылар көп. – Бак жарылды, май ақты, өртенеміз, – Онда барғай, жауға тік, кел, төнеміз. – Тездетейік, анау жау шоғырына, Өрттенгенше оқ тастап үлгереміз.

Бақтыораз бен Саша да үрейлі тым, Бұрын көрген дәл мұндай сүрейді кім? Қайсарлық пен қорқыныш арпалысты, Кабина іші көк ала дүлей түтін.

Жымқырып ап ерінін кеберсіген, Бақтыораз да кейіппен әбірсіген. Былай деді: – Қырамын, көк аламын, Жау тартады сазайын тәңірсіген.

Мен болмаймын ешкімге жалынышты, Нақтылаймын кім кімнің қанын ішті. Қуат алып баһадүр батырлардан, Дегіземін: «Қап, ойбай, бағым ұшты!».

Талқандаймын болдырмай бақ-қалауын, Күйдіремін күл етіп жат жалауын. Мұздай темір құрсаңған танкісіне, Төбесінен тастаймын от алауын.

Лаулаған от жан-жақтан анталады, Аясы кең қой көз де қанталады. Күрмелді ме ақыл-ой қиналыстан, Тыпыршыды сая іздеп жан талабы.

Таңдай кепті, ыстық от өртеп тілді, Дөңес мұрын ұшына тер төгілді. Өмір бұлдыр елестеп көз ұшында, Су сепкендей басады өр көңілді.

Боздақ өмір шектеулі шідерленді, Бақтыораз да, Саша да жігерленді. – Оқ боратып үстінен, отқа орайық, Жауға дәлдеп ұшақты жібер енді.

Жауды жер қып, бұйырса тегістейміз, Мұнымызды ерекше ер іс дейміз. Отан үшін, ел үшін құрбандықпыз, Шын айқаста өліспей беріспейміз, –

Деп Бақтыораз күш жинап, ышқынды бір, Беті жалын шарпыған, ұсқынды кір. Жан көштілік танытып екеуі де, Желли берді түтін мен ұшқынды құр.

Берік еді дәті мен төзім неткен, Өлімнен де қаймықпай көзі жеткен. Шақырысты сабырға көңіл күймен, Қыл қобызын өлімнің безілдеткен.

Жазбаған-ау тағдыр да жеңіл жүкті, Демігеді жүрегі, көңіл күпті. Қайсарлық пен қорқыныш беттескенде, Сыр бермеді, семсердей сенім мықты.

Ерік бермес ұшақ та ұшқан зулап, Лапылдайды, гүлдейді ұшқын қаулап. Будақтайды көк түтін, қызыл жалын, Өрт орады сұңқардың үстін лаулап.

Жауға қарай шүйлігіп, зулады көп, От жалыны лапылдап қаулады көп. Тура ұшты қарсы жақ танкісіне, Қырып өтпек оқ атқан жауларды көп.

Тіршілікте темірдей тыңдап әмір, Жымысқыдай жылжиды жұмақ өмір. Қызу қанды сап тиып қапылыста, Құшағына қабылдар құндақ-қабір.

Бір сімірім, бір жұтым тыныс қайда? Тері күйіп, тамыры тырыспай ма?! Тәтті өмір құрбан боп бара жатыр. Ойлайтыны: – Іздейтін туыс қайда?!

Қасірет пен қайғының уын ішіп, Жалын шалған сыздады буыны ісіп. Тұтқиылдан ұйтыған құйын-жалын Шырмай шарпып шымшиды жанын қысып.

Бақтыоразды бауырына салған ата-анасы Бейсекбай мен жұбайы Әсембала

Екі ұшқыш қапаста шарқ тұрады, Шеттен шыққан шыдамы қалжырады. Алқымдасып тұрғанда өмір-өлім, Бір-біріне тіл қатып, жөн сұрады:

– О, Бақтыораз, өрт төкті-ау, тіпті көрін, – Қарсы аламыз, шұрқ етпе, күліп бөрін. Көп тосқанға бір зауал тықыры бар, Жаудың өзі шегеді бүлік зарын.

Көктен жерге көз тастап, соңғы рет бір, Шөбі күйген алапес күлдіреп қыр, Түсі сұрқай сұр тұман маңай үсті, Жоғары жақ ақша бұлт үлбірек кіл.

Бүгін ғана бірнеше шарлап көпті, Оралып ед жау жақтан барлап шепті, Оба құртын түсіріп өзекті өртер, Қайтсе де жауыздан алмақ кекті.

Оққа оранған қып-қызыл жалпақ көпті, Іліндіріп тілі ұзын қармаққа епті. Бұлаң қаққан бұл тағдыр қармап көпті, Аяқ асты қалайша алдап кетті?!

– Қалмайық біз дұшпанның табасына, – Деп Бақтыораз құлшынды. Тобасына Келтіреміз оларды. Тұншықтырып, Қаулаған от саламыз додасына.

– Александр, жай қалай? – Тарады ма ыс? Тыныс бітіп, азайып барады күш. – Қиналма сен. – Құлшынам! – Өжеттікпен, Алғы өмірге қаймықпай қара дұрыс. – Қалбақтайтын біз емес жаралы құс, Анау жауға ақ сұңқар салады ұрыс. – Ойың дұрыс, тарт алға! – Жау да қазір Аяқасты көргендей болады түс.

– Ерлікке ұмтыл, тартынба Александр, Қан қақсатып жауларға әлек сал бір. – Озбырлығын қарашы, оқ атады, – Тіршілігін, өмірін кенет солдыр.

Мен Отанды жанымдай сүйемін де, Суға түсіп, отына күйемін де. Құлап түссем, өрт болып қара жерге, Күл боп кетер, таптырмас сүйегім де.

Бірақ айқын ұғатын дәуір үнін, Найзағайлы дауылпаз дауылымын. Ардақ тұтам арымды, жанды қиып, Бірге өткерем Отанның ауыр сынын.

– Бекерге өлу, жасыну ерсі бізге, Антымызға және жақ сертімізге. Соғыс шатқал. Қапысы, бұлыңы көп. Қайда бұрсақ, ақ сұңқар еркімізде.

Отан үшін құрбандық арым, бағым, Шырқап өтем ерліктің жалынды өнін. – Татырмайды-ау, тағдыр да оңайлықпен, Бұлаң қаққан тірліктің балғын дәмін. – Ұрындық-ау, осы біз қиянатқа. – Күдікті ойды көңілге ұялатпа! – Сонда қалай? – Сенімнен шығамыз біз, Жүгіне біл ерлікке, ұлағатқа!

– Жараспайды жалтару. – Ұят та. – Айып. – Қалса қалар жарық күн жырақ тайып. – Жастанармыз жер төсін, Бірақ та біз, Намыс туын, о, достым, құлатпайық!

– Қырғын соғыс зұлматтың ортасына, Кектің зілін орап ап қорғасынға. Талқандауға әзірмін осы қазір, Бекінісін, қан құйлы ордасын да, –

Деді өзінше Бақтыораз жігерді ұштап: – Жендетті інге тығамын түгел қыстап, Қан құстырып желкелеп, зықын алам, Түлкіні ілген қырандай бүрем ұстап.

Айқыш-ұйқыш оқ ызғып, зулай орап, Алау жапты ақ өңін шырай тарап. Саша менен Бақтыораз сабыр сақтап, Айналаға көз тікті, қимай қарап.

Екеуара сөйлесті қол ұстасып, Көкірекке көк толды, намыс тасып. Бірін-бірі қайрады, ерлікке үндеп, Қалмау үшін қапыда шалыс басып.

– О, Бақтыораз, айт маған, тек керегін, Жалтақтасам қайтесің? – Жек көремін. – Мұңайсам ше? – Қайғыңды қақ бөлісем, – Жабырқасам? – Сергітер от беремін.

– Кінәм болса? – Шындыққа сай кешіремін. – Адалдықты... – Жүрекке көшіремін. – Бақ қонса ше? – Мерейінді өсіремін. – Дұшпан десең, – Сұқ көзбен тесілемін.

Бақанас ауылы Бақтыораз Бейсекбаев атындағы мектеп алаңындағы ескерткіш

Кергігенді кеңкііп кесірге мың, Көргім келмей, сескенем есіргенін. Көргендіге жібектей есілемін, Күндей көктен нұр шашқан көсілемін.

Өрт жалындап, оралды өмір ауға, Шыбын жаны тығылды омырауға. Кекке толды көкірек, көзіне қан, Үлкен сынақ – қиынға шыдау арға.

Түнек түтін. Сыздады жүрек түйнеп, Бір қасірет кеудесін шіреп түйреп, Қуқыл өңді зіл батпан күйік басты, Тағатты да тауысты іреп күйрек.

– Қыршын жасты қиямын елім үшін, Қасық қаным төгілсе жерім үшін. Жендеттердің күл етіп өлексесін, Өртеп кетем, қайтпаған кегім үшін.

Айналмаймын мен енді тірі өлікке, Берілмеймін үмітсіз құр желікке. Өртеп, жайпап, талқандап күл етемін, Жатқан жауды сонау бір іргелікте, –

Деп Бақтыораз өртенген құс қанатын, Жау шебіне туралап ұшқын отын, Құлдырады төменге жұлдызша ағып, Жөні жоқ кек алудан тыс қалатын.

Заңғар көктен келеді зулап ағып, Соғыс құмар жендетке – сұмға налып. Өкініші өшпестей өрши түскен, Бұрқ етті жер, көк түтін шудаланып...

Қақ төбеден дұшпанға төніп қауіп, Жанып жатты ілезде темір сауыт. Түтін қара, жер қара, ауа – тұман, Өткендей бір нөсерлі көмір жауып.

Қара түтін қаулайды. Қырғын маңы, Күйіп жатыр. Адамдар шығғырғаны, Жаңғыртады даланы азалы үнмен, Қанға бөккен қаскөйдің шыңғырғаны.

Ойрандалды бір топ жау, аманы жоқ, Дала жатты қан жұтып, қаралы боп. Орман сыңсып жүректі сыздатады, Діні күйіп, қайың тұр жаралы боп.

Дала мұңлы тұс-тұстан оқ бораған, Өрт те қаулап, шулады қап-қара орман. Темір қанат қыраны сұлап түсті, Қызыл жалын лапылдап от ораған...

Түскен жерде от жалын иректеліп, Қара құйын көкке ұшты түйдектеліп. Танкілер мен экипаж отқа оранды, Тартты осылай сазайын күйрекке еніп.

Жендеттерді қапыда қара басты, Аспан мен жер ию-қию араласты. Дүние тозақ. Жарылыс күші зұлмат, Балқытқандай көдімгі қара тасты.

Зұлмат өлім ағызып жоса қанды, Қара жерді мұң-қайғы баса қалды. Шыжғырылған адамды, Көріп өртті, Шымырлады тұла бой, шаш ағарды!

Жалын қаулап, үрейді ап дүрліктірді, Қапелімде сұм жауға бүлік кірді. Ту ғып ұстап намысын ел алдында, Жаудың сесін отпенен бір ықтырды.

Ұшағынан Бақтыораз от өрілді, Ақ арманы ойға алған өтелінді. Қаны тамған дөңестеу қара жерден, Қызыл алау ту сынды көтерілді.

Әйгіленіп қаһарман – Алаш Ері, Шат-шадиман қуанды Балқаш елі. «Ерлік өшпес – елге аян!» деген осы, Шын асылды тот пен кір шалмас тегі.

Қаһарман ұл ел қорғап ержүректі, Ерлік туын майданда желбіретті. Кіші сержант Бақтыораз батырлығы, Туған елдің жүрегін елжіретті.

Бүгін мәлім жасаған ерліктері – Зарықтырған, аңсаған, ел күткені. Қуанды жұрт өткен соң жарты ғасыр, Құлақ естіп тарихтың тірілкенін.

– Қай төбеде қалды екен балғын өрен? – Деп армандап жылаған шалды көрем. Үміт оты өшпепті мәңгілікке, Кейін қалды шер басқан зарлы белең.

Қапылыста кетсе де бақыл болып, Оралды елге Бақтыораз Батыр болып. Өр тулаңды, боздағым, жырмен сомдап, Ұрпаққа айтар өнеген жатыр толып.

Жарты ғасыр жатсаң да жұмбақ болып, Асқақтады абырой, шын бақ қонып. Мәңгі өшірмей даңқынды ардақтап ел, Баһадүр деп жүреді қымбат көріп.

Жырға айналды, ол бүгін жігерлі үнге, Ардақталды ерлігі Ұлы елінде. Халық барда батырын қастерлейтін, Сақтайды ерін мәңгілік жүрегінде.

Ерліктерін түсіріп елі есіне, Көтерді Отан ұланын төбесіне. Жарқыратып жұлдызын әкеп қойды, Мәрмәр тастан мүсіндеп бейнесін де.

Бақтыораз жүр туған жер алабында, Бақтыораз тұр кері-жас жанарында. Бақтыораз – күй домбыра сағағында, Бақтыораз – жыр ақынның қаламында.

Бақтыораз тұр бозбала ғұмырында, Бақтыораз жүр әр адам ұғымында. Бақтыораз тұр биіктен шолып бөрің, Аландағы қаһарман тұғырында.

Батыры бар, елім-ау, қуаныңдар, «Алтын жұлдыз» нұр шашқан шуағы бал. Ел намысын қорғайтын батырлардай, Аруақты Тұранның ұланы бар.

Әли ЫСҚАБАЙ,
Қазақстан Республикасының еңбек
сіңірген мәдениет қызметкері,
Алматы облысының Құрметті азаматы,
Қазақ Журналистикасының қайраткері.

ЭГОЦЕНТРИЗМ

Моя хата с краю...

На современном этапе развития общества, существует большая ряд проблем. А страшнее всего, не то что нет решения этих проблем, а то, что никто не хочет их решать, точнее – никто не желает этим заниматься.

Не мой ребенок, не буду лезть...
Не моя жена, не буду заступаться...

Не моя мать, не буду помогать...
Именно так реагируют люди на происходящее вокруг. И именно поэтому из людей вырастают садисты, и они ж потом подвергают насилию окружающих. Ведь обрати кто внимание своевременно, протянув руку помощи, некто бы не страдал от безнаказанности и вседозволенности абьюзеров. То или иное действие, или мысль нарастает поэтапно, а значит проходит целый цикл, сталкиваясь с разными слоями социума. Потому общество – виновник всех событий.

Моральное безразличие может принимать разные формы: отстраненность, автономное существование, уединенность. Оно связано не с обесцениванием человеческого достоинства, а с ощущением неспособности совершенствовать социальную структуру. Л.А. Сенека писал: «Подумай, сколько вокруг тебя зла... А какая награда нас ждет, если мы разом покончим... со всем этим цепким злом! Если мы выберемся из этой грязи на высокие вершины, нас ждет... полная свобода. – Ты спросишь, в чем она? – В том, чтобы не бояться ни людей, ни богов; чтобы не желать ни постыдного, ни лишнего; чтобы стать полновластным повелителем самого себя». Обращаясь к своему «я», индивид замыкается на собственных проблемах, рассматривая их как наиболее значимые и приоритетные, и в силу этого теряет интерес к социальной жизни, предпочитая заниматься личным самосовершенствованием, а не общественным реформированием. Авторитет общественного мнения, не подкрепленный примерами достойного поведения большинства, теряет свое влияние на индивида, предоставляя человека самому себе. В такой ситуации моральное безразличие совпадает с основными тенденциями общественного состояния и служит защитной реакцией для самосохранения.

В XVII веке в европейской истории наступает мировоззренческий перелом, связанный с развитием промышленности, научными революциями, изменением социальной структуры. Общественное мнение диктует новые поведенческие стереотипы, в которых отражаются идеи личной свободы, самостоятельности, индивидуальной независимости. Материальное благополучие становится основополагающим критерием социального признания. Конкуренция и соперничество – основные способы достижения успеха. Честолюбие, тщеславие, эгоцентризм оправдываются, исходя из природной сущности человека. Моральное безразличие становится эффективным фактором соответствия между предлагаемыми обществом условиями существования и личными стремлениями к процветанию. Собственный интерес оправдывает любые поступки, не находящиеся в поле юрисдикции. Общественные связи выстраиваются на основе взаимной выгоды и взаимной пользы. Задача социума – определить общезначимые смыслы, в которых представлены как интересы отдельно взятого человека, так и интересы всех, чтобы не допустить распад государственной системы.

*Всё чаще СМИ пестрят заголовками: «Убил в приступе ревности» или «Убил до полу смерти»... А также множеством подобных зверских преступлений. Причём это лишь как формальная галочка, чтобы дать огласку случившемуся. Однако остальное мало кого волнует. Что дальше произошло в этой истории, какова её концовка? И как сложилась судьба того человека...
Максимум, что мы можем сказать, это «Ой, бедняжка!» или «Как жалко!». Люди привыкли проходить мимо таких происшествий, ведь лучше посмотреть что-либо смешное, тех же милых котиков к примеру. Это отлично описывает поговорка: «моя хата с краю – ничего не знаю». И всё-таки что же это – равнодушие? Или «не лезть не в своё дело»?!*

Авторы Нового времени (Фр. Бэкон, Т. Гоббс и др.), рассматривая проблему безразличия, оперировали понятием «естественное», наполняя его природными желаниями и законами. Человек действует на свой страх и риск и в силу этого опирается на идеи самосохранения. Все окружающие воспринимаются как потенциальные враги, способные нанести вред и ущерб интересам индивида. В такой ситуации солидарность с другими становится абсурдной. Только страх за собственную жизнь заставляет человека искать возможности для социального объединения. Эмоциональное стремление к соучастию заменяется рациональным посылом о пользе моральных максим. Равнодушие не осуждается, его предлагают модифицировать в выгодные для себя правила. «...В случае согласия на то других человек должен согласиться отказаться от права на все вещи в той мере, в какой это необходимо в интересах мира и самозащиты».

Страх за собственную жизнь

стимулирует общественную активность, чтобы предотвратить нежелательные проявления. В философии Нового времени эгоизму придается социальный статус, регулируемый государственными законами. Безразличие не осуждается общественным мнением, а унифицируется в виде данности отношений между людьми. Баланс индивидуального и коллективного поддерживается с помощью рациональных оснований. Моральная сфера получает закрепление в правовых положениях: гражданские законы препятствуют проявлениям несправедливости, надменности, насилию. Таким образом, демонстрируемое равнодушие к социальным вопросам противоречит требованиям разума и не встречает понимания в общественной среде. Европейские государства и гражданские сообщества начиная с XVII века постепенно выстраивают политику использования человеческого эгоизма во благо всех, опираясь на формирование рационалистического мировоззрения, когда

человек вовлекается в социальный процесс, исходя из очевидной для себя пользы и выгоды.

Ускорение динамики жизни, новые информационные возможности, позитивное улучшение стандарта существования трансформируют понимание собственной сущности человека. В XX веке актуальность выживания постепенно теряет свое первоначальное значение и вместе с ней видоизменяется потребность в социальных контактах. В большей степени они заполняются совместным досугом, времяпрепровождением, общими развлечениями. Коллективность существования как форма противостояния голоду, холоду, болезням становится не востребова-

ной. Ценность общественной системы определяется через предоставление комфорта и социальных гарантий. Безразличие гармонизирует с общим ритмом жизни, переходя из разряда моральных пороков в обыденность. «Если человек не принадлежит к какой-либо общности, если

его жизнь не приобретает какого-либо смысла и направленности, то он чувствует себя пылинкой, ощущение собственной ничтожности его подавляет». Равнодушие становится ответной реакцией на отчуждение от общественной системы. Заинтересованность в другом теряет свое былое значение в силу самодостаточности индивида и рассматривается как вынужденная форма жизни, лишенная полноценной коммуникации. Социальные связи формализуются, так как в них отсутствует связующее начало, наполненное общими для всех смыслами. Человек попадает в ситуацию тотального одиночества, наполненную пессимизмом, неверием, циничным отношением к согражданам.

Утрата моральных авторитетов, разрыв с обществом, призванным контролировать поведение человека, формируют асоциальный стиль жизни. Безразличие принимает протестный вариант самопредъявления. Отказ от принятых в обществе моральных требований декларирует несогласие с социальной системой. Мнения, оценки, взгляды окружающих воспринимаются агрессивно. Общество, государство не оправдали возлагаемых на них ожиданий в глазах разочаровавшегося субъекта и в силу этого не имеют права ограничивать альтернативные формы существования. Маргинализм, нигилизм, эскапизм проводят жесткую демаркацию с гражданской составляющей индивида. Образ жизни, мышления, сориентированный только на собственное «я», не включает другого в круг значимых ценностей. Конфликт с общепринятым освобождает индивида в его представлениях от социальных обязанностей и обязательств. «Логика обмена ценностей теперь не действует. В силу вступает логика отказа от ценности и смысла». Безразличие становится социально-опасным явлением. Таким образом, общественная коммуникация, лишенная общезначимых интересов, утрачивает свою привлекательность в глазах большинства граждан и, как следствие, инициирует развитие феномена морального безразличия.

Нарушение личностных связей, равнодушие к другому становятся причиной потери интереса к социальной системе, частью которой является человек. В этом контексте моральная проблема переходит в разряд негативных социальных факторов, препятствующих позитивному реформированию государственных и общественных структур. Диссонанс личности и социума формирует позицию неприятия гражданской солидарности по основным вопросам существования сообщества (безопасность, выживание, самоидентификация, сохранение духовных традиций). Открытость власти, заинтересованность во всеобщем процветании, реализация прав гражданина могут способствовать изменению вектора индивидуальной активности.

Ведь, как говорил Х.Каллер: «Наука изобрела лекарство от большинства наших болезней, но так и не нашла от ужасной из них — равнодушия». А значит безусловно каждый несёт ответственность за массовое распространение этой «болезни» и это имеет в себе негативное влияние, не только на других индивидов, а и на общество вообще. И поэтому, дабы предотвратить разрастание проблемы, каждый из нас должен её не только осознать, но и пытаться работать, начиная с себя...

Алина ГАТУНОК

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

АБАЙ СЫНАҒАН

Майшамның жарығымен жазған дүниесінің әр нүктесіне, әр сөйлеміне барынды сала отырып ой жүгіртетін уақыт сыны болып табылады. Шөп пен шөңгені өлең етпегенін, қаймақсыз қара сөзді босқа сапырмағанын бағамдау керек. Осы себепті де Абайдың жиырма тоғызыншы қара сөзіне тоқталуды жөн көрдік. Ұлы да-нышпан: «Қазақтың мақалдарының көбінің іске татырлығы да бар, іске татымақ түгіл, не құдайлыққа, не адамшылыққа жарамай-тыны да бар», – деп, қазақ ұлтының «жан бағарлыққа, мал табарлыққа» пайдаланып жүрген бірнеше мақалына тоқталады. Соның бірі «Алтын көрсе періште жолдан шығады» деген мақал (бұл мақал емес, негізі мәтел. Абай мақал деп қолданғандықтан, біз де солай жаздық). Абай осы мақалды сынай келіп: «періштеден садаға кеткір-ай! Періште алтынды не қылсын, өзінің көрсеқызар сұмдығын қостағалы айтқаны»,– деп кейійді. Абайдың орынсыз іске шүйлігіп, болмашы нәрсені боталы түйедей етпейтіні анық. Сондықтан да бала күннен бастап Абайға ұнамаған мақалдың мәнін табу үшін көп ойландық. Көп жыл шешімі табылмай жүрген мақалдың мәнін мына бір аңызды естігенде барып түсіндік. Енді Абай қырын қараған мақалдың түйінін тарқату үшін, мына бір ескі аңызға зер салып көрелік.

Ертеде ағайынды үш жігіт болыпты. Екі білектің күшіне сүйеніп жан бағып отырған ағайынды үшеуі, күндердің күнінде бір дорба алтын тауып

ҚАЗАҚ МАҚАЛЫ

Құллі адамзаттың руханиятына өшпес үлес қосқан, қазақ идеологиясының темір қазығы – Абай Құнанбайұлының туғанына биыл 175 жыл. Бұл жыл Абайдың бар балшысына, қалдырған мол мұрасына қазақ ұлтының қайталай бір үңіліп шығуына тиірткі болды.

алып, қатты масаттаныпты. Көктен тілегені жерден табылған үшеуі байыдық деген осы деп қуанса керек. Содан кенже інісін үйде тамақ жасауға қалдырып, үлкен екеуі базарға барып, тауып алған алтынның бір мөлшерін сатып, керек-жарақ алуға аттанады. Бұрын қара жермен күнелткен үшеудің қолына алтын түскенде, ойларын шайтан билеп, қастық ойлайды. Үйде қалған інісі: «егер бұл алтынды үшке бөлсек пайдасы аз болады, одан да екі ағамды өлтірейін де, бар алтынды өзім керегіме жаратайын», – деп жасап жатқан тамағына у қосып жібереді. Ал базарда жүрген екі ағасы да інісін өлтіріп, алтынды екіге бөліп

алмақ болып келіседі. Артынып-тартынып келген екі ағасына есік ашқан бойда-ақ, екеуі інісін ұрып өлтіреді. Жауыздық жоспарлары сәтті іске асқан екеуі жайланып отырып тамақтанады. Бірақ інісі салған удан екеуі де өледі. Бұл сұмдықтың бәрін көріп отырған періште күрсініп, қайтып бара жатқанда, жолында ат басындай алтын жатқанын көреді. Періште алтынды не қылсын, мұның маған да бір кесірі тиер деп жолынан шығып, алтынды айналып өтеді. Содан бері «алтын көрсе періште жолдан шығады» деген сөз қалыпты. Мұнда,

періште адалдығынан айнып, алтынды алып-ты деген түсінік емес, алтынға қарамай, сырт айналып өтіпті деген мағына шығады. Кейбір басылымдарда «Алтын көрсе періште жолдан тайыпты» деп жазылады. Қалай жазылса да, жолдан шығу мен жолдан таюудың мағынасы біреу. Бүгінгі күндері осы мақалдың шығу астарын білмегендіктен, періште де алтын алған деп, дүние үшін ар мен намысын аяқасты етіп жүргендер қаншама! Абай періштеде нәпсі деген болмайтынын толықтай түсінеді. Сондықтан «періштеден садаға кет-кірлер-ай» деп, байлық үшін бәрін құрбандыққа шалар адамдардың өз кінәсін жуу үшін періштенің періштелігін жоққа шығаратын пиғылын масқаралайды.

Қуанәлі АЛМАСБЕКҰЛЫ
ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ АУДАНЫ

СЫРҒА ТОЛЫ ТЫЛСЫМ ЖЕРЛЕР

Жер бетінде құпиясы ашылмаған тылсым жерлер өте көп. Ол жерлердің сыры ашылмағандықтан да жергілікті халық арасында түрлі аңыз-әңгімелерге арқау болады. Сондай жерлердің бірі Алматы облысының аумағында орналасқан Шарын шатқалы мен Айғай құм.

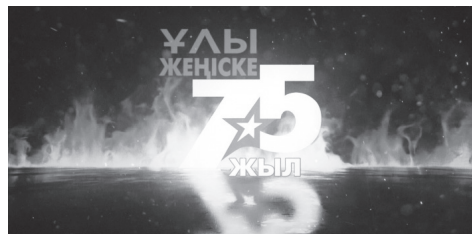
Өткен жылы М.Тынышпаев атындағы Алматы облыстық тарихи-өлкетану музейі қалалық мектеп оқушылары мен студенттеріне «Жетісу жауһарлары» жобасы аясында 10 бағытта экскурсиялық саяхат ұйымдастырды. Соның бірі «Талдықорған-Шарын» бағыты бойынша еді. Осы сапар барысында оқушылармен бірге Шарын шатқалдарын аралай тулап ағып жатқан Шарын өзеніне дейін жеттік. Бұл өзенде өте сирек кездесетін көне заманғы өсімдіктерді көруге болады. Шарын өзенінің орта бөлінде реликті Ерен тоғайы бар. Бұл жерде өсетін ағашты халық

ара-сында «ерен ағашы» немесе «шетен ағашы» деп те атайды. Осы жерде ерен ағашы мен шетен ағашының айырмашылығына тоқталып өткім келеді. Әлемде екі-ақ жерде кездесетін, Алматы облысының ғана емес, Қазақстанның мақтанышына айналған табиғи байлығымыздың атауын дұрыс айтқанымыз жөн. Ерен ағашы басқа ағаштардан темірдей қаттылығымен, 7-8 адамның құшағы сиятындай жуандығымен ерекшеленеді. Оны құрылыста пайдаланады. Осы ағаштан өзен көпірлерінің астындағы тіреуішін, үйдің төбесін жабатын белағашты, ат арба дөңгелегінің шеңберін жасайды. Себебі бұл ағаш оңайшылықпен сынбайды, мүжілмейді және суда тұрса да шірімейді. Ал шетен ағашы туралы айтар болсақ оның қабығы қызыл, діңі аса жуан емес, жапырақтары сиыртандай кейіпте өсетін, тек салқын жер, ылғалы мол таулы өңірге бейім, бойшаң, тез және морт сынатын ағаш. Олай болса бұл ағаштың құрғақ, шөлейтті жерде өсуі екіталай. Сонымен қатар өлкеміздің табиғи-тарихи жерлері мен музейлерін насихаттау мақсатында сиқыр мен сырға толы жерлерінің бірі Алтынемел мемлекеттік ұлттық табиғи саябағына «Талдықорған-Алтынемел» бағыты бойынша саяхат ұйымдастырылған болатын. 1996 жылы осы өңірдің бірегей табиғи кешенін сақтау мақсатында құрылған саябақ 520 мың га жерді алып жатыр. Таудың « Алтынемел» деп

аталуының өз тарихы бар. Ерте кезеңде моңғолдар бұл мекенді киелі жер деп ерекше қастерлеген. Себебі, жазық далада өте терең сай болған. Ерекшелігі сол жаңбыр жауса да, қар ерісе де іші суға толмай жылдың төрт мезгілінде де құрғақ болып жататын. Осы жердің маңайын мекендеген көне түрікі халықтары «Алтын, төмен» деп атаған. Ұлы моңғол билеушісі өзінің ұрпақтарына мен өлгенде осы сайға жерлеңдер және айналасын үлкен таспен қоршандар деп өсиет қалдырады. Өсиетін орындаған ұрпақтары Ұлы билеушіні өзі бұйырған мекенге жерлеп таспен қоршайды. Ұлы моңғол билеушісі «Емел» жерленгеннен кейін, жазық даланың ауа райы мүлдем өзгеріп, қоршалған тастар үлкен тауға айналады. Бұл таудан қыста жол жүріп өту мүмкін болмайды. Содан кейін моңғол халқы «ер» мен «жер» күші бірікті қасиетті мекен «Алтынемел» деп атап кеткен деген аңыз бар. Сол кезден бері бұл өңір Алтынемел деп аталып келеді. Алтынемелдің табиғаты ерекше, алуан түрлі. Сонымен қатар, сақ тайпаларының көсемдерінің қорғандары мен петроглифтерді, Жоңғар Алатауының сілемдері мен бірегей табиғат ескерткіші Айғай құмда да осы жерде орналасқан. Бұл жерді халық «Әнші құм», «Өлең құм» деп те атайды. Екі тау арасында орналасқан 150 метрлік таза шағыл құмнан шыққан сазды дыбыс қатты желді күндері 10 шақырымға дейін естіледі. Бұл құмның ерек-шелігі де осында, майда самалды желді күні құмнан сыбызғы сырнайға ұқсас дыбыстар шықса, қатты желді күндері

шыққан дыбыс аспабына немесе музыкалық дыбыс аспабына ұқсайды. Жергілікті халық арасында осы құмның астында атақты билеуші Шыңғысхан және оның сенімді жауынгерлері жерленген деген аңыз бар. Ал сиқырлы құмның әуендететіні – ханның рухы ұрпағына өз жеңістері жайында сыр шеркені деседі. Құмның тағы бір ерекшелігі– ол басқа құмдар сияқты орнын ауыстырып, көшіп жүрмейтіндігінде, керісінше, мындаған жыл бойы Алтынемел аумағында, бір орында тұр. Бұл жерге зерттеу жүргізген ғалымдардың айтуынша дыбыстың шығуына құмдардың үйкелісі себеп. Желді күндері құмдар үйкеліске ұшырап, түрлі дыбыстар шығарады. Осы дыбысты саяхатқа барған оқушылар да өз құлақтарымен естіп, құмның ең жоғарғы бөлігіне шығып, арман-тілектерін айтып, ерекше сезімге бөленіп қайтты. Өткен жылы бастау алған «Жетісу жауһарлары» жобасы аясында өлкеміздің көрікті табиғи-тарихи жерлері мен музейлерін, тарихы мен мәдениетін таныстыру бағытында біраз жұмыстар атқарылды. Келешек ұрпақтың рухани дамуы мен оның туған жеріне деген сүйіспеншілігін арттыру мақсатында жоба биыл да елімізде орын алған төтенше жағдай аяқталған уақытта әрі қарай жалғасын таппақ.

Гүлназ АДЕНОВА,
М.Тынышпаев атындағы
Алматы облыстық тарихи-өлкетану
музейінің бөлім меңгерушісі.

Жеңіс күні қанша уақыт өтсе де, қилы өзгеріс болып жатса да, ұрпаққа ең ыстық мейрам болып қала бермек. Жеңіс болмағанда көптеген ел мен халықтардың тағдыры басқаша қалыптасып, Қазақстанымыз да тәуелсіз ел болмас па еді? Ұлы Отан соғысындағы Жеңіс күні – соғыстан оралмай қалған жауынгерлердің рухына бас иіп, ал арамызда жүрген соғыс ардагерлеріне бұрынғыдан да құрметпен қарап, олардың ерліктеріне тағзым ететін күн. «Ер бақыты ел қолында, ел бақыты ерлер қолында» –

деп батыр ағамыз Бауыржан Момышұлы айтып кеткендей, ардагерлер – Қазақстан халқына бейбітшілік, тыныштық, береке, бақыт орнатқандар. Сұрапыл соғысты басынан өткеріп, бізді жеңіске жеткізген ағаларымыз бен бабаларымызды, сол жылдарда қиындыққа төзіп, тылдағы ауыр жұмыстарды атқарып, сонысымен Жеңіс күндерді жақындатқан аналарымызды да мақтан тұтамыз. Соғыс майдангерлері Отанға деген шын сүйіспеншілігімен, ерліктерімен, қайсарлығымен, жігер-қайратымен, ел қорғау сезімімен келер ұрпаққа

үлгі бола болды. Ел, әлем тарихында Ұлы Отан соғысы ардагерлерінің есімі өшпес ерліктерімен мәңгілікке жазылып қалды. Жалпы тарих үшін бұл аз ғана уақыт болса, адамзат өмірінде алатын орны ерекше. Сұрапыл соғыс жылдарында «Отан үшін отқа түс, күймейсің» – деген ұранмен шайқасқан ардагерлеріміздің ерліктеріне бас иіп, құрмет көрсету бүгінгі ұрпақтың парызы.

Гауһар ҚҰНАНБАЕВА,
Күреңбел қазақ орта мектебінің
бастауыш сыныпы мұғалімі.
КЕРБҰЛАҚ АУДАНЫ

ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ – ӨЗ ІСІНІҢ ШЕБЕРІ

Әлемдік білім кеңістігіндегі жалпы білім берудің басымдылық мақсаты – өзгермелі өмір жағдайына тез бейімделетін, өз жолын дұрыс таңдай білетін, оң шешім қабылдайтын, сыни тұрғыдан ойлай алатын тұлға дайындау болып отыр. Тәуелсіз елімізде өркениетке жетелер жолдың бастауы білім ордалары десек, оның тірегі – мұғалімдер қауымы.

Ұстаз алдындағы зор міндет дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту. Яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек. Сондықтан да, білім беруде реформалауды жүзеге асыру сатысы – іс-тәжірибені өзгертуді жүзеге асырушы кәсіби-педагогикалық шеберлігі жоғары ұстаздар болмақ. Мектеп мұғалімдері әдістемелік кешенді құру және әдіс-тәсілдерді дамыту мәселелері төңірегінде бірлесе жұмыс жасағанда ғана мектептегі білім мазмұны жаңарып, жетіледі, жұмыста оң өзгерістер пайда болады. Білім сапасын арттыру мен бағалаудың және білімге ынталандырудың пәрменді әдіс-тәсілдері

жүзеге асырылады. Мұғалімнің сабағында жаңа әдіс-тәсілдер тиімді қолданылып, дұрыс нәтижеге жетсе, ұстаз мақсатының орындалғандығы. Мен өз сабақтарымда яғни, математика пәндерін өту барысында сабақ мақсаты мен міндеттерінің сабақтастықпен қойылуына үлкен мән беремін. Сондай-ақ берілетін білімнің көлемі мен сынып оқушыларының білім деңгейі де ескерілуі қажетті. «Мұғалімдер, сабақ беруге емес, оқушылардың оқу ептілігін дамытуға назар аударуы

тиіс». Оқушының алған білімін өзі өңдеп, қорытындысын өзі дайындауға үйрету керек. Сонда ғана оқушы шығармашылыққа бет бұрып, ізденімпаздықты үйренеді. Мұғалім – басқарушы, ұйымдастырушы. Оқушы – ізденуші, орындаушы. Әрбір сабақтың нәтижеге бағыттталып берілуі оқушы құзыреттілігін қалыптастырады. Қазіргі уақытта оқу сабақтары барысында оқытудың интербелсенді әдістерін және интербелсенді құралдардың көмегімен мұғалімнің, оқушының шығармашылықпен жұмыс істеуіне жол ашылып отыр. Сондықтан оқу тәрбие үдерісінде үнемі жаңа оқыту құралдарының мүмкіндіктерін ұтымды пайдаланып, оған білім алушыларымызды үйрету – әр педагогтың басты міндеті.

**З.ДАУТАЛИНОВА,
№7 орта мектептің математика пәнінің мұғалімі.**

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ

КӘСІБИ ДАМУДЫҢ ЖАРҚЫН ЖОЛЫ

Жаңа дәуірдің талаптары күшейген сайын, білім берудің де міндеттері күрделене түсуде. Мектеп тәжірибесінде орын алып жатқан мәселерді оңтайлы шешу жолын қарастырып, оқу мен оқыту сапасын арттыру, педагогикалық қауымдастықтағы мұғалімнің көшбасшылығын ынталандыру мақсатында «Сабақты зерттеу» тәсілін мектептің әдістемелік жұмысының жаңа матрицасы ретінде қарастыру қажет.

Себебі, зерттеу мұғалімнің кәсіби тәжірибесін дамытудың қуатты құралдарының бірі болып табылады. Белгілі бір мәселені зерттей отырып, мұғалім өз тәжірибесін жетілдіре алады. Зерттеу арқылы мұғалімнің пән бойынша білімі жетіліп, оқыту дағдылары жақсарады. Сонымен қатар оқушыларды қадағалау қабілеті күшейіп, күнделікті тәжірибесінің ұзақ мерзімді мақсаттарымен байланысы нығаяды.

Сабақты зерттеу мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталғандықтан, ол – кәсіби білім алу үдерісі. Себебі, сабақты зерттеудің басты мақсаты – мұғалімдердің тәжірибесі және олардың сабақты зерттеуге қатысуда кездесетін қиындықтары мен қандай артықшылығы бар екенін көрсету деп білемін.

Зерттеу қорытындылары негізінде зерттеуші мұғалімдерден сауалнама алынды. Нәтижесінде мектеп тәжірибесіндегі сабақты зерттеу үдерісінің мынандай тиімді тұстары анықталды: мұғалімдердің өзара біліммен алмасуы; кәсіби дағдылар қалыптастыру және оларды тәжірибеден өткізу; оқушыларға деген жаңа көзқарас; командалық жұмысқа жаңа көзқарас.

Осы күні Талдықорған қаласының мектептерінде «Сабақты зерттеу» тәсілін қолданудың өзіндік стилі пайда болуда. Бұл тәсіл мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білім жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екендігіне көзіміз жетті. Оқушы тақырыпты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдісті қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетуге болады.

Қай кезде де мұғалім мектептегі негізі тұлға болып қала бермек. Себебі оқушы білімді өз бетімен меңгеруі үшін оған жетекшілік қызмет атқаратын мұғалім. Мұғалім сабағында өз шәкірттерін жетелеуші ғана емес, кәсіби құзыретті, жан-жақты білімді, заман ағымына сай жаңашыл болса, идеялары мен ой-мақсаттарын әріптестерінің де санасына сәуледей сіңіріп, еріксіз еліктіріп, соңынан ілестіріп, көшбасшы бола алады.

**Индира БАЙГОЖИНА,
№28 ІТ мектеп-лицей
директорының орынбасары.
ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫ**

Ата Заңының 1-бабында Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырылды. «Оның басты қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» деген қастерлі сөзді кіргізген. Бүгінгі құқықтық мемлекет құрамыз деген заманда әрбір адам өз құқықтарын жете біліп, жалпы заң білімі саласынан мағлұмат алғаны дұрыс.

ЗАҢДЫ БІЛУ - ЗАМАН ТАЛАБЫ

Заңды аттамай, тура жолмен жүріп, еліне адал қызмет еткен азамат қана мұратына жетеді. Сондықтан заңды білу – заман талабы. Жалпы қылмыс дегеніміз – адам әрекетінің бір түрі. Қылмыс – Қазақстан Республикасының қылмыстық заңына сәйкес, жазалау қатерімен тыйым салынған, қоғамға қауіпті іс- әрекет немесе әрекетсіздік. Қылмыстық жаза – сот үкіметімен қылмыс жасағаны үшін кінәлі деп танылған тұлғаға қатысты Қылмыстық кодексте белгіленген аталған тұлғаның құқықтары мен бостандықтарын айыруға немесе шектеуге бағытталған мемлекеттің мәжбүрлеу шарасы. Мәселен, екі немесе одан да көп адамның қылмыс жасауға қасақана бірлесіп қатысуы қылмысқа қатысты деп танылады. Бірігу қылмысқа қатысудың объективтік белгісі ретінде бірнеше адамның өз күштерімен бірлесіп әрекет жасауын білдіреді, олардың барлығы өз күштерін біртұтас қылмыстық нәтижеге қол жеткізуге бағыттайды. Қылмыстық нәтижеге қол жеткізу үшін күштерін біріктіргенде, қатысушылардың бірі қылмыстың объективтік жағын орындайды, ал басқалары қылмысты ойдағыдай жасауға және оны жасыруға барлық қажетті жағдайларды жасауға көмектеседі.

**Әділет БАҚЫТОВ,
Алматы облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы.**

СОТ ОТЫРЫСЫНЫҢ ХАТШЫСЫ

Сот отырысы хатшысының жұмысы күрделі, көп салалы, сөйте тұра қызықты да. Сот процесінде хатшы жүріп жатқан істің барысын, сот процесіне қатысушылардың айтқан сөздерін хаттамаға түсіріп қана отыратын сияқты. Алайда, сот процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, іс бойынша өзіндік айғақ саналатын сот құжаттарының, сот отырысы хаттамасының дұрыс, нақты, сауатты толтырылуы осы хатшыға байланысты.

Хатшы, сонымен қатар, тараптардың сот отырысына келуін қамтамасыз етіп, азаматтық және қылмыстық істерді ресімдеп, сот актілері мен басқа да құжаттарды іс жүргізу нұсқаулығына сәйкес сатыларға жолдайды. Соттың жұмысы мен беделі көп ретте сот отырысы хатшысының жұмысты дұрыс ұйымдастыра білуіне, жауапкершілігіне, біліктілігі мен ұқыптылығына байланысты.

Талдықорған қалалық сотында азаматтық және қылмыстық істер қаралады. Қаралатын істердің саны Алматы облысының басқа аудандық және оған теңестірілген соттармен салыстырғанда анағұрлым көп және күрделі істер санатына жатады. Соған байланысты соттың хатшылары азаматтық және қылмыстық істерін жүргізуді, азаматтық кодекс, азаматтық процесстік кодекс, қылмыстық процесстік кодекс және тағы басқа салаларға қатысты заңдарды неғұрлым терең игеруге зор мүмкіндік алып, өздерінің кәсіби және зияткерлік деңгейін жетілдіреді. Сот процестеріне қатысып, білікті заңгерлердің жұмыс тәсіліне қанығып, іс материалдарымен танысып жүрген маман қаралған даулар бойынша өзіндік талдау жасап, өзінше ой түйеді. Талапкер мен жауапкердің тарапынан екі бөлек мүддені қорғаған тәжірибелі заңгерлердің дауды өз пайдасына шешу үшін жасайтын түрлі айла-шарғыларына куә болудың өзі бір қызық.

**Әлия ТҰМАНШИНОВА,
Талдықорған қалалық сотының бас маманы-сот отырысының хатшысы.**

МЕДИАЦИЯ

Соттардағы жүктемені азайтудың басты жолы – тараптар арасындағы дауды медиация рәсімімен шешу болып табылады. Дауды медиация жолымен немесе сот арқылы шешуді таразылайтын болсақ, сот шешімді құқық пен заңды негізге ала отырып қабылдайды, ал медиация тәртібінде тараптар өздері бірлесе отырып шешім қабылдайды.

ДАУЛАРДЫ СОТТАН ТЫС РЕТТЕУ

Дау сот тәртібімен қаралған жағдайда қорғаушыға төленетін шығындар, мемлекеттік баж төлемдері, сараптама жүргізу шығындары бар. Ал медиация тәртібінде тек медиаторға ғана төленетін шығындар болады. Сот тәртібімен дауды шешу ұзақ уақыты алатын болса, медиацияда азаматтық құқықтық қатынастар бойынша 30 күннен аспайтын мерзім ішінде қаралады. Осылайша дауды сотқа дейін реттеу тараптарға дауды (жанжалды) қысқа мерзімде, материалдық және моральдық аз шығындармен шешуге мүмкіндік береді. Сотта дау жария түрде ашық қаралса, ал медиация тәртібінде жабық түрде екі тараптың келіссөздерге келуі арқылы оңтайлы шешім қабылданады.

ҚР «Медиация туралы» Заңының 3 бабының талаптарына сәйкес медиацияның мақсаттары мыналар болып табылады: 1) дауды (жанжалды) шешудің медиацияның екі тарапын да қанағаттандыратын нұсқасына қол жеткізу, 2) тараптардың дауласушылық деңгейін төмендету.

Осы Заңның 4 бабының талаптарына сәйкес медиация мынадай қағидаттар негізінде жүргізілді: 1) еріктілік, 2) медиация тарапының тең құқылығы, 3) медиатордың тәуелсіздігі мен бейтараптылығы, 4) медиация рәсіміне араласуға жол бермеушілік, 5) құпиялық.

Тараптардың бірі мемлекеттік орган болып табылатын кезде, жеке және (немесе) заңды

тұлғалар қатысатын азаматтық, еңбек, отбасылық және өзге де құқық қатынастарынан туындайтын дауларға (дау-шарларға) медиация рәсімі қолданылмайды. Сыбайлас жемқорлық қылмыстар және мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік басқару мүдделеріне қарсы өзге де қылмыстар туралы қылмыстық істер бойынша да медиация рәсімі қолданылмайды.

Сот тәртібінде қарастыруға тиіс даулардың санын қысқартып, оларды шешудің баламалы тәсілдерін қолдану, оның ішінде бітімгершілік рәсімдер – медиация әдісін қолдану адам құқықтарының әділ сақталуының кепілі.

Жаңа Азаматтық процесстік кодекске алға қойылған міндеттерді орындауда дауларды реттеудің соттан тыс және сотқа дейінгі тәртібіне, соттағы татуласу рәсімдеріне көңіл бөлінді. Істердің жеке санаттары бойынша дауларды сотқа дейін реттеудің міндеттілігі көзделді. Тараптар шарттарда дауды медиатормен, нотариуспен немесе адвокатпен сотқа дейінгі реттеу міндеттілігін қарастыра алады.

**Нұржан КАДЫРБЕК,
Алматы облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы.**

ТҰЛҒАҒА ТАҒЗЫМ

БІЗ СІЗДІ ҰМЫТПАЙМЫЗ.

Ұлы Абай он сегізінші қара сөзінде: «Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінезі деген нәрселермен озады. Онан басқа нәрсемен оздым ғой демектің бәрі де – ақымақшылдық», – деген еді. Мұны неге айтты деменіз. Біз сөз еткелі отырған ағамыз да өзгелерден ақыл, ғылым, ар мінезімен озған адам еді. Мамыражай мамырда өмір есігін ашқан ұстазымыз, академик Төлеубек ҚАСЕНОВ тірі болғанда биыл сексеннің сеңгіріне шығар еді.

Ағамыз бала шағынан мал және орман шаруашылығының қырсырына қанығып өсіпті. Орта мектепті бітірген соң Семей облысының орталығындағы зооветеринарлық институтқа түсіп, оны зоотехник мамандығы бойынша өте жақсыға тәмамдаған. Институт қабырғасында жүргенінде-ақ мал тұқымын асылдандыру ісіне ерекше ден қойып, осы саладағы біраз ізденісімен көзге түскен. Сол кездің өзінде оқытушылары оның болашақта мықты ғалым болатындығына сеніп, үміт артқан екен.

Сенім, әсіресе, өзіңе деген сенімділік білгенге үлкен күш қой. Төлеубек Қасымжанұлы да алдына қойған мақсатына жетпей тынбайтын, кедергілерді жеңе білетін қайсар мінезі мен еңбекқорлығының арқасында институт қабырғасынан соң бірден өндіріс орнынан көрінді.

ҰСТАЗ!

Кеңестер Одағына аты дүрілдеп тұрған меринос қой тұқымын өсіретін, биязы жүннің өнімділігі бойынша даңқы алысқа тараған атақты «Семияр» кеңшарының қой өсіретін бөлімшесіне селекционер-

зоотехник болып жұмысқа кіріседі. Жоғары оқу орнында алған білімін іс жүзінде қолдануға ашылған мүмкіндікті тиімді пайдалана жүріп ұйымдастырушылық қабілетімен де дараланып, іскерлігімен көріне

білген. Сонда жүріп оның алғашқы басшылық қызметтерінің баспалдақтары басталыпты.

Өндірісте біраз тәжірибе жинақтаған ол ғылыми жұмыстарға деген құштарлығының жетегімен 1968 жылы Қазақстан мал шаруашылығы ғылыми-зерттеу институтына (қазіргі кездегі Қой шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты) аспирант болып қабылданады. Содан бастап аталмыш институтта еңбек етті. Аспирант аса жауапты салада жүргізген үздіксіз ізденістері барысында кіші, аға ғылыми қызметкер, биязы жүнді қой шаруашылығы бөлімінің меңгерушісі, институт директорының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары сынды лауазымды қызметтерді атқарды. Жарты ғасырға жуық айналысқан ғылыми жұмыстары нәтижесінде қазіргі Қазақстанның төрт түлігі арасындағы асыл тұқымды саналатын малдардың барлығының шығарылуында, сырттан әкелінгендердің біздің елді жерсінугі мен өсіп-өнуінде атағы таудай ғалым аға Төлеубек Қасеновтың да өзіндік үлесінің молдығын осы саладағы оқымыстылардың барлығы мойындайды.

Саналы ғұмырында көптеген ғылым кандидатын дайындаған, ғылым докторларына жетекшілік еткен Төлеубек ағамыз, ғылымдағы атақтардың талайын иемденді де. Еліміздегі қой шаруашылығын дамытуда жеткен жетістіктері үшін «Тың және тыңайған жерлерді игерген үшін» медалімен, «КСРО

авторларының бірі ретінде аграрлық ғалымдар саласындағы академик А. И. Бараев атындағы Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты атанды.

Жоғарыда тілге тиек еткеніміздей, Төлеубек Қасымжанұлы көптеген ғылым кандидатын дайындап шығарды. Солардың қатарында мен де бармын. 2006 жылы «Қазақтың биязы жүнді қой тұқымы саулықтарының тірі салмағы бойынша өнімділік және тұқымдық ерекшеліктері» деген тақырыптағы диссертациямды ағаның жетекшілігімен абыроймен қорғап шықтым.

Он төрт жылдай қасында жүрдім. Бұл менің өмірімдегі айрықша сәт деп білемін. Менің өмір, ғылым жолындағы жеткен жетістігім Төлеубек Қасеновтың арқасы. Егер ағаймен жолықпағанда, дәл осы дәрежеге жетуім неғайбыл еді.

Жақсылыққа, жаңалыққа жаны құмар жанның: «Біз түбі дүние-жүзілік талаптарға сәйкес, етті бағыттағы қой тұқымын кеңінен өсіруге көшеміз» деп айтқаны да дәл келді. Бүгінде соның жарқын көрінісін көріп отырмыз.

Төлеубек Қасымжанұлы қазақтың «Етті меринос» қойының тұқымын шығаруға, оны көбейтуге аянбай үлес қосқаны ғылымда алтын әріппен жазылып қалды. Сондай-ақ ол көзі тірісінде ғылыми мектебін де құрып, шәкірттерінің аяқ алысын көріп кетті. Мұндағы әр маман ағаның есіміне кір келтірмей, жарқын бейнесін жадында ұстап қызметтерін жалғастыруда.

Төлеубек ағаның әр шәкірті ұстазының «айналайын» деген шуақты дауысын сағынады. Амап нешік... Ұстазымыз туралы қанша жақсы сөз айтып, қаншалықты мақтасақ сөзімізді тауыса алмайтынмыз анық. Ғалымдардың ғалымы, ұстаздардың ұстазы бола білген Төлеубек Қасеновтың жарқын бейнесі мәңгі жүрегімізде. Біз сізді ұмытқанымыз жоқ, ұстаз!

Қайырлы ОМАСЕВ, ауыл шаруашылық ғылымдарының кандидаты, «Қылшық жүнді өнімділік бағыттағы қойлардың» Республикалық палатасының директоры.

БІЛІМ

ЫНТЫМАҚ – БҰЗЫЛМАЙТЫН ҚОРҒАН

КӨКТЕМДЕ ТАБИҒАТ ОЯНЫП, ҚУАНЫШ СЕЗІМІ КЕРНЕЙТІНІ АНЫҚ. КӨКТЕМНІҢ ШУАҚТЫ КҮНДЕРІ ЕЛДІҢ МЕРЕКЕЛІК КӨҢІЛ-КҮЙІН ЕСЕЛЕЙ ТҮСУІ КЕРЕК ЕДІ. ӨКІНІШКЕ ОРАЙ ОСЫ КӨКТЕММЕН БІРГЕ БҮКІЛ ДҮНИЕ ЖҮЗІН ШАРПЫҒАН ІНДЕТ ЕЛІМІЗГЕ КЕЛІП, ЕЛДІҢ ЕҢСЕСІН ТҮСІРДІ. ӘЛЕМДІ ШАРЛАП КЕТКЕН COVID-19 КОРОНАВИРУСЫНЫҢ ЖАППАЙ ТАРАЛУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ЕЛІМІЗДЕ ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙ ЕНГІЗІЛДІ.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың Жарлығымен Қазақстан 16 наурыздан бастап төтенше жағдай режиміне көшкен болатын. Бүкіл әлемді шарпыған індет құрсауына іліккен еліміздің білім беру жүйесі 2020 жылдың 6 сәуірінен бастап тұңғыш рет қашықтықтан оқыту жүйесіне ауысты. Көз алдымызда білім саласындағы және бүкіл елімізді дүр сілкіндірген тарихи өзгеріс орын алды. Сын сағатта қашықтан оқыту туралы шешімді Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрі Асхат Аймағамбетов дер кезінде қолға алып, ұстаздар қауымына үлкен сенім білдірді. Осы жағдайға байланысты сан қырлы, әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда ұстаздардың атқарар рөлі орасан. Қашықтықтан оқыту үшін Қазақстан білім алушылары мен білім берушілеріне «Kundelik.kz», «Daryn.online», Қазақстанда баламасы жоқ «BilimLand» ұлттық цифрлық білім беру платформасы, «Google Classroom» веб-сервистері арқылы оқу ұсынылды. Әрине, кез келген жаңа бастамада кедергілер бо-

лары сөзсіз. Осы орайда, Алматы қаласы Алмалы ауданы М.Әуезов атындағы №128 жалпы білім беретін мектептің директоры Ж.Есдаулетова мен педагогикалық ұжымы өздерінің кәсіби шеберліктері мен тәжірибелерін шыңдай отырып, оқытудың жаңа үлгісіне жауапкершілікпен қадам басты. Ұжымдағы әр ұстаз өздерінің шәкірттеріне, ата-аналарына бағыт-бағдар, түсіндірме жұмыстарын жоғары деңгейде жүргізіп, оқыту мен оқу үрдісін жалғастыруда.

Оқушылардың өз кезінде оқулықтар мен қосымша ізденіс құралдарының көмегімен жаңа сабақты толықтай игеріп, үйге берілген тапсырманы өзіне ыңғайлы форматта орындау үшін де, ата-аналар шамалары келгенше балалардың жағдайларын жасап, ұстаздарға қолдарынан келгенше көмектесіп отыр. Мектеп директоры Ж.Есдаулетова, директордың оқу-ісі жөніндегі орынбасарлары Қ.Тыныбаева, С.Досполова, Л.Қалдыбекова және директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары А.Батырбаева

мұғалімдермен жүйелі түрде кері байланыс орнатуда мүмкіндігі шектеулі, көпбалалы, сонымен қатар аз қамтылған отбасыларын оқу жылы аяқталғанша моноблок, ноутбукпен қамтамасыз етті. Осындай қиын кезеңде елімізде болып жатқан жағдайларға түсінушілікпен қарап, ертеңгі болашағымыз үшін үйден шықпай білім алу да мектеп әкімшілігі өздерінің ата-аналармен, оқушылармен бірге екендіктерін жеткізді. Дәстүрлі түрдегі сабақтан қашықтықтан оқуға ауысуда, бұл оқушы үшін де мұғалімдер үшін де жаңа тәжірибе. Сондықтан бір-біріміздің қолдауымызбен бәріміз бұл қиындықты бір халық, бір қоғам болып міндетті түрде еңсеріп шығатынымызға сенімдімін.

Осы індетке қарап көңіл күйімізді, еңсемізді түсірудің ешқандай қажеті жоқ. Әлемді шарлап кеткен Covid-19 коронавирусының жаппай таралуына байланысты 1 мамыр ынтымақ пен бірлік күні мерекесін атап өтпесек те, болашаққа үмітпен қарауымыз керек.

Бұл – уақытша дүрбелең кезінде бізде тоқтап

қалған жоқпыз. Қазіргі уақытта қашықтан оқыту жобасы арқылы мектебіміздің мұғалімдері мен оқушылары бірлесе отырып өз үлестерін қосу мақсатында жоспарға сай өткізілген сабақтардың барысын бейнероликтер арқылы жасап, фейсбук және инстаграм парақшаларына салып, өздерінің белсенділіктерін танытуда.

«Береке бастауы бірлік, ел іші тату тірлік» қағидасын ұстанған ел үшін бұл мейрамның орны ерекше. Жыл сайын атаулы мерекеді Қазақстан аумағында тұрып жатқан 130-дан астам ұлт пен ұлыс өкілдері киелі қара шаңырақта тату-тәтті, Береке мен бірлікте, бейбітшілік пен ынтымақта өмір сүріп жатқандығын тойлататын. Бүгінгі уақытта адамдардың бас қосуларына індеттің қайғы мол болғандықтан, ресми тойланатын мерекелерді тоқтатуға тура келді. Бірлігіміз жарасып, еліміз тыныш болып, ұлт демей, басқа демей татулықта, бейбіт өмірде күн кешіп, бәріміз бұл қиындықты халық болып міндетті түрде жеңіп шығып, амандықпен жүздесеміз деген сенімдемін.

Асия БУТАБАЕВА, М.Әуезов атындағы №128 жалпы білім беретін мектептің физика пәнінің мұғалімі. АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

Ш. ХАМИТОВ

АЙМАҒЫ МЫҚТЫ – АЙБЫНДЫ ЕЛ

АЛТЫН АДАМ – ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ СИМВОЛЫ

ЕҢБЕКШІҚАЗАҚ – АЛМАТЫ ОБЛЫСЫНЫҢ ОҢТҮСТІК БӨЛІГІНДЕ ОРНАЛАСҚАН АУДАН. ОРТАЛЫҒЫ – ЕСІК ҚАЛАСЫ. АУДАНДЫ ІЛЕ АЛАТАУЫНЫҢ ҚАРАШ, БАҚАЙ, САРЫТАУ, СӨГЕТІ, ТОРАЙҒЫР ЖӘНЕ ТӨБЕСІН МӘҢГІ МҰЗ БАСҚАН САЗ ТАУЫ, ШЫҒЫСЫН СӨГЕТІ ЖАЗЫҒЫ АЛЫП ЖАТЫР. ТАУЛАРДАН ЕСІК, ТҮРГЕН, КИІКБАЙ, ШОЛАҚ, ШЫБЫҚТЫ, ҚАРАТҰРАҚ, АСЫ, ЖӘНЕ ШІЛІК ӨЗЕНДЕРІ БАСТАУ АЛАДЫ.

Аудан аумағында Алматы қорығы, «Алтын адам» мүрдесі табылған Есік обасы мен Тянь-Шань шыршасы өсетін Шымтүрген шыршалығы орналасқан. Айта берсек өңірдегі табиғат ерекшеліктерінен көз тұнады. Туризм мен спорттың қатар өрілген сала екенін ескерсек, ауданда көптеген тұғырлы спортшылар түлеп ұшқан. Жыл сайын республика, халықаралық спорт бәсекелерінде топ жарған өрендері жетерлік. Аймақ спортының тыныс-тіршілігін білмекке ниеттеніп аудандық дене шынықтыру және спорт бөлімінің басшысы Ерболат Сарабековке жолығып, арнайы тілдестік.

– **Осындай киелі де қасиетті аймақтың туризм мен бұқаралық спорты қай деңгейде дамуда?**

– Ия, табиғаттың көрктілігіне айтар сөз жоқ. Алла тағаланың өзі адамзатқа арналған сұлулықтың барлығын да біздің өңірге төге салғандай. Алатау бөктерінің жаңға жайлы самал желінің өзі қандай десеңізші. Осындай көркем де көрікті жерде туризм мен спорттың дамуы да заңдылық. Археологиялық, тарихи ескерткіштердің де туризм саласының дамуына айтарлықтай өз үлестерін қосып отыр. Облыс әкімінің қолдауымен аудан аумағында біраз жұмыстар атқарылуда. Мәселен, өткен жылы Құлжа тас жолы ретке келтіріліп, туристік бағыттағы бірталай жол жөндеуден өткізілді. Үш тілде жол көрсеткіш орнатылды. «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» автожолының құрылысы ойдағыдай жүргізілді. Осы жолдардың бойында туризм мен қызмет көрсету нысандарын орналастыру үшін жалпы көлемі 7 гектарға жуық жер учаскелері ретке келтірілді. Онымен қатар, ауданымызда Шарын шатқалына апаратын 10 шақырым жол күрделі жөндеуден өтті. Аумақта туристерге қызмет көрсететін 7 қонақ үй, 1 қонақ-жай үйі, 3 демалыс орны, 3 сауықтыру лагері, 2 аңшылық үйі және 2 демалыс орны жұмыс істейді. Аталған объектілер өткен жылдың тоғыз айында 75407 адамға қызмет көрсетіп, 63 миллион 200 мың теңгедей қаржы түсірген көрінеді. Жыл аяғында бұл көрсеткіш көтерілгені де айдан-анық. Сонымен қатар аумақта зообағы мен африкалық түйе құстары мен бекіре балықтарын өсіретін шаруашылықтың жұмысы да көз тартарлықтай. «Жеті қазына» ұлттық-мәдени орталықтың еңбегі өзінше бір жеке тақырыптың өзегі. Жалпы ауданымызда 12 туристік бағыт бойынша жұмыстар жүргізіледі.

– **Туризмді дамытып отырған кәсіпкерлердің жұмысы қалай жолға қойылған?**

– Ауданымызда туризмді дамытуға мол мүмкіндік бар. Осы мақсатта ауыл азаматтары сырттан инвестиция тартып, жаңа жұмыс орындарын ашып жатқандары да қуантарлық жағдай. Мысалы, Түрген ауылдық округінде «Камзолдаева» дейтін жеке кәсіпкер қымыз және шұбат сусындарын ұсынатын демалыс аумағын іске қосты. Табиғи материалдарды кеңінен пайдалана отырып, 8 үйдің құрылысы толық аяқтады. Шағын кәсіпорын 2017 жылдың маусым айында өз жұмысын бастап, келушілерге қызмет көрсете бастады. Сол сияқты Малыбай ауылдық округіне қарасты Шелек өзенінің бойында «Рафт Сервис» ЖШС-гі салмен жүзу спорты

негізінде кемпинг құрылыс жұмыстары жүргізілді. Жалпы жобалық құны 20,0 миллион теңгеге жаңадан 15 жұмыс орны іске қосылды. Саймасай ауылдық округінде «ASSORTI RANCHO» атты жеке кәсіпкер тарапынан 30,0 миллион теңгеге бағаланған жаңа 12 жұмыс орнын қамтыған демалыс аймағы өз жұмысына кірісті. Сондай-ақ, «Экстремал Спорт Туризм» ЖШС де тау шаңғы инфрақұрылымының дамуына өз үлесін қоса бастады. Жобаның жалпы құны – 732,7 миллион теңгеге жетті. Міне осылай туризмнің дамуына ерекше өз үлестерін қосқан жеке кәсіпкерлердің тізімін атай беруімізге болады.

– **Есік десе, «Алтын адамның» табылған жері бірден ойға оралады. «Алтын адам» аудан тұрмақ, бүкіл елді әлемге танытқан сияқты?**

– Дұрыс айтасыз, Археолог Бекмұханбет Нұрмұханбетовтың арқасында аудан орталығының солтүстігіндегі Есік өзенінің сол жағалауында орналасқан біздің заманымыздан бұрынғы V-IV ғасырдағы темір дәуірінен сақталған сақ обасынан алтын киімді сақ жауынгері мүрдесінің табылуы алыс-жақын елдің барлығын да елең еткізгені анық. Ол туралы ақпараттар жеткілікті түрде айтылып, жазылды да. Әйтсе де, реті келіп тұрғанда айтсақ, «Алтын адам» ұлтымыздың тарихы мен мәдениетінің және салт-дәстүріміздің де тым тереңде жатқанын нақты іспен дәлелдеп көрсетті. Сондықтан «Алтын адам» ауданымыздың мақтанышы ғана емес, Тәуелсіз мемлекетіміздің символына айналды. Тарихи жәдігердің киімі 4 мыңға жуық алтын әшекеймен безендендірілген екен. Тағы бір ерекшелігі алтын әшекейлер барыс, бұлан, таутеке, арқар, ат, түрлі құс бейнесінде жасалуы ұлттық қанымызға жақын екенін де дәлелдей түсетіндігінде. Бүгінде Есік мемлекеттік қорық-музейіне келушілердің қатары жыл санап өсіп отыр. Орталық қазіргі таңда тарихи жәдігерлерді сақтап қана қоймай, ғылыми-зерттеу мекемесіне айналды. «ЭКСПО» көрмесінен кейін Есік музейіне келетін шетелдіктердің саны күрт артты. Туристерге түсінікті болу үшін қорық музейіндегі экспозициялар 4 залға бөлінді. Бірінші зал сақ мәдениеті мен тарихына арналса, екіншісі «Алтын адамның» өмірінен сыр шертеді. Ал үшінші залда «Қазақстан археологиясы» туралы мәліметтер мен төртіншісінде уақытша қойылатын көрмелерге арналған. Мұнда ертедегі андық стиліміз петроглифтерден бастап, бүгінгі ою-өрнекке дейінгі деректер кеңінен қамтылады.

– **Әр аймақтың өзіне тән ерекшеліктері бар. Мысалы ауданда жергілікті қазақармен қатар түрік, ұйғыр, азірбайжан, күрт сияқты 40-тан астам өзге ұлт өкілі береке-бірлікте өмір сүруде. Енді осы жұрттардың бұқаралық спортқа деген ынта-жігері қай деңгейде?**

– Рас. Ауданымызда көп ұлттың өкілдері мекен етеді. Әр ұлттың өзіне тән менталитеті болғанымен бұқаралық спортқа деген белсенділігі өте жоғары. Өңірде бұқаралық спорт жарыстарын ұйымдастырып, өткізуге арналған 395 спорт құрылымдары жұмыс істейді. Олардың 160-тан астам спорт залдары мектептер мен оқу орындарында орналасса, 2 спорт кешені, 1 стадион, 54

садақ атуға арналған алаң, 245-тен астам жазықтық алаңдар бар. Ауданымызда дене шынықтырумен тұрақты шұғылданатын халықтың саны 30 пайызға жетті. Өткен жылдың он екі айында 132-ден астам бұқаралық спорт шаралары өткізілді. Әсіресе, ел ішінде ұлттық ойындар, оның ішінде бөйге, көкпар, тоғызқұмалық, қазақ күресі, күсбегілер жарысы сияқты спорт түрлерін өткізу дәстүрге айналды. Тұрғындардың денсаулығын нығайту және кешкі уақыттарын ұтымды өткізу үшін, әрі дене шынықтырумен айналысатын азаматтардың санын көбейту мақсатында 2014 жылдың қаңтарынан бастап өңірімізде 26 спорт жөніндегі әдіскер-нұсқаушыларға арнайы штат бөлінді. Облыстық спорт басқармасының қолдауымен спорт кешендерінің халыққа қолжетімді болуы мақсатында кешкі сағат 19.00-ден 23.00-ге дейін спортқа бейімі бар жастардың тегін шынығуына толық жағдай жасалды. Ауданымызда әр түрлі жастардан құралған 38 футбол командасы бар. Олар облыс деңгейдегі жарыстарға қатысып, әлденеше рет жүлделі орындардан көріне білді. Өткен жылы «Жастар жылының» жабылу рәсіміне орай өткізілген салтанатты жиналыста Еңбекшіқазақ ауданының XI-шы футбол чемпионатының үздіктері әкімдік тарапынан үлкен құрметке бөленді. Сол сияқты өткен жылдың маусым айында Қарасай ауданы Шамалған ауылында «Үшқоңыр» атты сауықтыру кешенінің ашылу салтанатында «Әке, шеше және мен» атты жаңуалық Республикалық жарыс өткізіліп, ауданымыздың мақтанышы, Розоухоновтар әулеті жүлделі I орынды жеңіп алып, мерейімізді көтерді. Сондай-ақ, 2019 жылдың шілде айында Ұзынағаш ауданында волейболдан ерлер арасында Алматы облысының кубогы сарапқа саланды. Осы додалы жарыста Еңбекшіқазақ ауданының жастары бесінші орынға көтерілді. Қараша айында Қапшағай қаласында өткен волейболдан облыстық чемпионатта аудан командасы ерлер арасында командалық есепте жүлделі I орынның тұғырына көтерілді.

– **Аудандағы спорт мектептерінің аяқ алысы және олардың жетістіктері туралы да айта отырсаңыз?**

– Есік қаласында алғаш рет спорт мектебі 1964 жылы құрылды. 2015 жылдың 15-ші желтоқсан айында жаңадан салынған дене шынықтыру-сауықтыру спорт кешені ауданның «Балалар мен жасөспірімдер спорт мектебі» болып жаңа ғимаратқа ауыстырылды. Мұнда оқушылар спорттың 16 түрімен шұғылданады. Олар: жекпе-жек, футбол, волейбол, грек-рим, самбо, дзюдо, баскетбол, бокс, акробатика, еркін күрес, қазақша күрес, тоғызқұмалақ, каратэ-до, тазэквондо, стол теннисі. Қазіргі таңда мектепте 54 жаттықтырушы еңбек етеді. 2018 жылы Шелек ауылындағы спорт мектебінің филиалы №2 «Балалар мен жасөспірімдер спорт мектебі» болып ауыстырылды. Мектеп оқушыларының қол жеткізген табыстары да баршылық. Мысалы, өткен жылы самбо күресінен 2004-2005 жылы туған жасөспірім ұлдар арасында 250 спортшы қатысқан Қ.Табынбаевты еске алуға арналған 5-ші

Халықаралық турнирінде аудандағы спорт мектебінің оқушысы Оразалы Ермұхан әріптестерінен үздік шығып, чемпион атанды. 2019 жылдың қаңтар айында Есік қаласында жасөспірімдер ұлдар мен қыздар арасында самбо күресінен Алматы облысының чемпио-наты өтті. Аталған жарысқа 80-ге жуық спортшы қатысты. Өзара тартысты өткен аламан бәйгеде жерлестеріміз Гюзаль Аюпова мен Дамир Карим жүлделі I орынды жеңіп алса, Жаухар Жанузақова, Аружан Арман мен Диас Жұмахан II орынға көтерілді. Ал III орынды Перизат Керімбаева, Ильшат Бағизатов пен Олжас Өтегенов иеленді. Міне, осынай талантты жастарымыздың есімдерін жалғастыра беруге болады. Жалпы ауданымызда спортсүйер қауым үшін 180-нен астам спорт секциялары халыққа қызмет көрсетеді.

– **Ауданда мүмкіндігі шектеулі азаматтардың спорттық шараларға қатысуы қандай деңгейде?**

– Менің ойымша жаман емес. Қолдан келгенше барлық жағдай қарастырылған. Бүгінгі таңда мүмкіндігі шектеулі 100-ден астам азаматтар спортпен тұрақты түрде шұғылданады. Олар жеңіл атлетика, жүзу, үстел теннисі, нысана көздеу, пауэрлифтинг, шаңғымен жарыс, арбамен билеу, отырып ойнайтын волейбол, садақ ату, жағажай волейболымен кеңінен айналысады. 2019 жылдың есепті кезеңінде мүмкіндігі шектеулі жандармен халықаралық деңгейдегі 3 жаттықтырушы жұмыс жүргізеді. Жыл басында 207 мүмкіндігі шектеулі азаматтардың қатысуымен спорттың 7 түрінен жарыс өткізілді. Олар қол күресі, шахмат, дойбы, жүзу спорты және ұлттық спорт түрінен ләңгі тебу, тоғызқұмалақ, асық ату ойындары. Тартысқа толы өткен спорттық жиында облыстық V жазғы паралимпиадасына қатысу үшін жүзден жүйріктер таңдап алынды. Олар Талдықорған қаласында өткен V жазғы спартакиадасына қатысып, жүлделі 2-ші орынға ие болды. Жиырма аудан ішінде спортшыларымыз топ жарып, аудан мәртебесін көтерді. Қоржынымыздағы медаль санын 53-ке көбейтті. Нақтылай түссек, осы аламан жарыста жерлестеріміз 7 күміс, 24 қолаға қол жеткізді. Өткен жылдың желтоқсан айында Қырғызстан Республикасында өткен мүмкіндігі шектеулі жандар арасында қол күресінен Анастасия Ряполова Азия чемпионатының чемпионы атанса, Айдана Мұғай жүлделі үшінші орынды жеңіп алды. Аталған чемпиондарды аудан әкімі Бинәлі Ысқақ арнайы қабылдап, шынайы алғысын білдірді. Биығы жылға алдыға қойған міндетіміз бен межеленген жоспарымыз да өте жоғары. Құдай қаласа, аудан абройын биікке көтеруде бар күш-жігерімізді жұмсайтын боламыз.

– **Сұхбатыңызға рахмет!**

**Мәулетхан АҚСАНОВ,
«Қазақ спорты» газетінің тілшісі.**

ОН БІРІНШІ СӨЗ

175

Осы елдің үнем қылып жүргені не-мене? Екі нәрсе. Әуелі – ұрлық, ұры ұрлықпен мал табам деп жүр. Мал иесі артылтып алып, тағы да байимын деп жүр. Ұлықтар алып берем деп, дауғерді жеп, құтқарам деп ұрыны жеп жүр.

Қарапайым жұрт ұрлық айтып мал алам деп, ұрыға атымды сатып пайдаланам деп, не өткізбесін арзанға түсіріп алам деп жүр. Екінші – бұзақылар біреудің ойында жоқ пәлені ойына салып, бүйтсең бек боласың, бүйтсең кеп боласың, бүйтсең кек аласың, мықты атанасың деп, ауқаттыларды азғырғалы әлек болып жүр. Кім азса, мен соған керек боламын деп, к...н қыздырып алып, өзін бір ғана азық қылайын деп жүр.

Ұлықтар пәлі-пәлі, бұл табылған ақыл деп, мен сені бүйтіп сүйеймін деп, ананы жеп, сені бүйтіп сүйеймін деп, мынаны жеп жүр. Қара халық менің сонша үйім бар, сонша ауыл-аймағыммен сойылыңды соғайын, дауыңды айтайын деп, қай көп бергенге партиялас боламын деп, құдайға жазып, жатпай-тұрмай салып жүріп басын, ауылын, қатын-баласын сатып жүр. Осы бір ұры, бұзақы жоғалса, жұртқа ой да түсер еді, шаруа да қылар еді. Бай барын бағып, кедей жоғын іздеп, ел секілденіп талапқа, тілеуге кірісер еді. Енді жұрттың бәрі осы екі бүлік іске ортақ, мұны кім түзейді? Анттың, серттің, адалдықтың, ұяттың бір тоқтаусыз кеткені ме? Ұрыны тыю да оңай болар еді, бірақ осы бұзақының тіліне еретұғын, азатұғын байларды кім тыяды?

ЖАДЫҢЫЗДА ЖҮРСІН

Тері – денсаулық «айнасы». Бұл «айнадан» бәрі көрінеді: дұрыс емес күтім, нашар ұйқы, ауру, дәрумен мен таза ауа жетіспеушілігі. Маусым ауысымында тері сезімтал бола түседі және құрғақтанады. Тері құрғақтығынан арылуға көмектесетін төмендегідей маска түрлері бар.

ТЕРІ КҮТІМІ

Апельсин. Апельсин қабығына қайнаған су құйып, суығанша қалдырып, содан соң оны сүзіп алу керек. Оны бет терісін сергітетін құрал ретінде қолданыңыз.

Қырыққабат. Қырыққабаттың бірнеше жапырағын қайнаған суға салып, сәл жібітіп аламыз. Содан соң оған сұйық май жағып, оны бетіңізге және мойынға қойыңыз. 20 минут өткен соң оларды алып тастап, бетті жылы сумен шайыңыз.

Лимон. 1 лимонды қабығымен бірге үккіштен өткізіп, оған 100 мл спирт құйыңыз. Бұл қоспаны дәке арқылы сүзіп алып, оны 1 кесе қаймақ, 1 жұмыртқаның ағы және 1 шай қасық глицеринмен араластырыңыз. Осы масканы бетіңізге 15-20 минутқа жағып, мақта бөлігімен сүртіп тастайсыз.

Картоп. Картопты суға пісіріп, содан соң езу керек. Оған 1 шай қасық зәйтүн майын және бірнеше тамшы лимон суын құясыз. Сол қоспаны бетке жағып, 20 минуттан соң жуып тастайсыз.

Сәбіз. 2-3 сәбізді үккіштің ұсағынан өткізіп, 1 жұмыртқаның сарысымен араластыру керек. Оны бетке жұқа етіп жағып, 20-25 минуттан соң жылы сумен жуып тастау қажет.

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

Тұмау мен басқа да вирустық аурулар мерзімінде өзімізді және жақындарымызды жұқпадан қорғайтын қосымша әдістер іздейміз. Бөлме өсімдіктері интерьерді безендіріп қана қоймай, ауаны көше шаңынан, зиянды бактериялардан және вирустардан тазарта алатын қасиетке ие.

Қазтамақ (герань). Бұрын қазтамақ көптеген үйдің терезесінің алдында тұратын. Бұл классикалық бөлме өсімдігі өз иесін жылы мерзімде тек гүлдерімен қуантып қана қоймай, вирустар мен бактериялардан қорғайды екен. Қызыл гүлдері бар қазтамақтың емдік қасиеті көбірек деп саналғанымен, ақ, күлгін және алқызыл гүлдері бар қазтамақ та бөлмедегі ауаны тазарта алады. Бұл өсімдік бөлетін заттар стрептококк, стафилококк және тұмау шақыратын басқа да вирустар мен бактерияларды жоя алады. Қазтамақ жарықты жақсы көреді. Сондықтан оны жарық жақсы түсетін жерге қойып, топырағы толық кеуіп үлгермеген кезде суарып тұру керек. Қазтамақтың эфир майлары тыныштандыратын әсерге ие. Ол ұйқысыздықпен және күйзеліспен күресетіндіктен жатын бөлмеге қоюға болады.

ВИРУСТАН ҚОРҒАЙТЫН БӨЛМЕ ӨСІМДІГІ

Сансевиерия. Бұл бөлме өсімдігі халық арасында «ененің тілі» деген атпен белгілі. Бұл өсімдік гүлдемесе де, ерекше жапырақтарымен интерьерді безендіреді және үйдегі дұрыс микроклиматты қалыпта ұстап тұрады. Ол үйдің ішіндегі ауаны тазартады және ылғалдандырады. Сансевиерия вирусқа қарсы қасиетке ие. Бұл бөлме өсімдігіне аса күтім қажет емес. Оны кейде суаруға ұмытып кетсеңіз де, құрғаққа шыдайды. Бірақ оны күннің көзі тіке түсетін жерге қою ұсынылмайды. Сондай-ақ, ол компьютердің зиянды сәулесін азайта алатындықтан оны көбіне жұмыс үстеліне қояды.

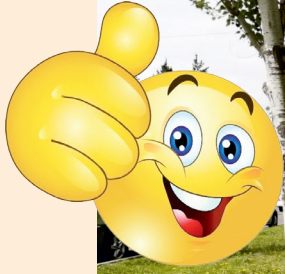
Лавр. Кез келген ас үйден көпкен лавр жапырақтарын табуға болады. Лавр жасыл күйінде де жақсы дәмдеуіш бола алады және ол емдік қасиеттерге ие. Бұл өсімдік құрамындағы фитонцидтер мен микроэлементтердің арқасында иммунитет-

ке күшті нығайтушы әсер етеді. Лавр қабынуға қарсы және антибактериялық қасиетке ие болғандықтан оны халықтық антибиотик деп атайды. Лавр бұтағын вирустық аурулар мерзімінде көбіне балалар бөлмесіне қояды. Өсімдікті көктем және жаз айларында көп суару керек және ол күннің көзін қатты жақсы көрмейтінін ескерген жөн.

Лимон ағашы. Цитрусты өсімдіктер өздерінің емдік қасиетімен танымал. Иммунитетті нығайтуға тек оның жемістері емес, сондай-ақ пайдалы эфир майларын бөлетін хош иісті жапырақтары да көмектеседі. Лимон ағашы бөлмедегі ауаны толықтай за-

рарсыздандырады. Лимондар бөлетін заттар патогенді микроағзалармен, бактериялармен және вирустармен тиімді күресетіндіктен, оған дұрыс күтім жасалса, отбасы мүшелерін жыл бойы әдемі ақ гүлдері мен ірі жемістерімен қуантады. Сонымен бірге, бұл жеміс ағашының вирустан қорғай алатын қасиеті бар. Лимон салқындау және жарық жерді жақсы көреді, бірақ желді және күннің тіке көзін жақтырмайды.

СӨЗ ЖОҚ

Абылайхан көшесі

Қабанбай батыр көшесі

Суретті түсірген: А. НАЗЫМ.